

UCHWAŁA NR
RADY POWIATU MIĘDZYRZECKIEGO

z dnia 2018 r.

w sprawie przyjęcia „Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Międzyrzeckiego” na lata 2018- 2021.

Na podstawie art. 12 pkt 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (T.j. Dz. U. z 2018 r., poz. 995; zm.: Dz. U. z 2018 r. poz. 1000, poz. 1349 i poz. 1432.) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (T.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 2067.), uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Międzyrzeckiego na lata 2018 - 2021, stanowiący załącznik nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 2. Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubuskiego.

Przewodniczący Rady
Powiatu

Załącznik do uchwały Nr
RADY POWIATU MIĘDZYRZECKIEGO
z dnia.....2018 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU MIĘDZYRZECKIEGO NA LATA 2018-2021

**OPRACOWANIE
PROF. UZ, DR HAB. MARCELI TURECZEK**

MIĘDZYRZECZ 2018

SPIS TREŚCI

Wizja i misja Programu	3
Wprowadzenie	4
Podstawa prawna programu oraz kompetencji samorządu powiatowego w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami	7
Uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	10
Historia oraz ogólna charakterystyka obszaru powiatu międzyrzeckiego	12
Charakterystyka zasobów dziedzictwa kulturowego powiatu międzyrzeckiego	14
Muzea oraz izby muzealne na terenie powiatu międzyrzeckiego	22
Ocena stanu zachowania i zabezpieczenia oraz węzłowe problemy ochrony dziedzictwa kulturowego na terenie powiatu międzyrzeckiego	25
Założenia Programu opieki nad zabytkami województwa lubuskiego	28
<i>Informacja o realizacji Programu opieki nad zabytkami powiatu międzyrzeckiego na lata 2013-2017 (wg danych zawartych w dokumentach sprawozdawczych z realizacji Programu)</i>	
Analiza SWOT	30
Struktura celów Programu	32
Charakterystyka celów, kierunków i zadań Programu	33
Zasady oceny realizacji Powiatowego programu opieki nad zabytkami	36
1. Narzędzia wdrażania Programu	
2. Monitoring i ewaluacja realizacji Programu	
Potencjalne źródła finansowania Powiatowego programu opieki nad zabytkami	38
Aneks: Wykaz zabytków na terenie powiatu międzyrzeckiego wpisane do rejestru zabytków województwa lubuskiego	40

WIZJA

*Powiat międzyrzecki -
mikroregion zamieszkały przez
społeczność świadomą posiadanego
dziedzictwa kulturowego*

MISJA

*Dziedzictwo kulturowe narzędziem
kreowania postaw obywatelskich
i gospodarczych*

Wprowadzenie

Program opieki nad zabytkami powiatu międzyrzeckiego na lata 2018-2021, zwany dalej *Programem* jest dokumentem wyrażającym politykę samorządu powiatowego w zakresie działań na rzecz dziedzictwa kulturowego i środowiska kulturowego. Celem dokumentu jest określenie potencjalnych wysiłków związanych z poprawą stanu zachowania i profilaktyki dziedzictwa.

Program w powiązaniu z kompetencjami ustawowymi powiatu międzyrzeckiego, a także z założeniami do realizacji rocznych budżetów powiatu międzyrzeckiego, określa kierunki planowanych i realizacji działań, które w sposób pośredni, także poprzez udział środków budżetowych, pozwolą na poprawę stanu zachowania, percepcji i wykorzystania potencjału dziedzictwa. Zakres działań przewidzianych w Programie, określają przyjęte cele i zadania priorytetowe. Ich układ oraz charakter nie wykluczają realizacji zadań dodatkowych ukierunkowanych na problematykę opieki nad dziedzictwem kulturowym.

Program stanowi wyraz polityki władz samorządowych, która w podstawowym wymiarze powinna sprzyjać pobudzaniu świadomości, potrzeb edukacyjnych i aktywności społecznej na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego. Założenie to określa potrzebę budowania poczucia odpowiedzialności za wartości wspólne, mające charakter ponadmaterialny. Tym samym *Program* powinien przyczyniać się do poprawy stanu zachowania zabytków i krajobrazu kulturowego, w tym w wymiarze zrównoważonej eksploatacji zasobów przyrody, która jako jeden ze składników fizjonomii środowiska określa pojęcie krajobrazu kulturowego.

Program jest „zbiorem dobrych praktyk”, które w wymiarze aktywności samorządu oraz społeczności lokalnej, powinny przyczyniać się do eliminowania zagrożeń oraz konfliktów związanych z szeroko pojętymi działaniami społecznymi wokół problematyki dziedzictwa. Niniejszy *Program* uwzględnia korelację działań na rzecz dziedzictwa kulturowego w odniesieniu do *Programu opieki nad zabytkami województwa lubuskiego* oraz gminnymi programami opieki na terenie powiatu międzyrzeckiego.

Program w zakresie zagadnień opieki nad zabytkami, stanowi podstawę do konstruowania innych dokumentów strategicznych, które powinny uwzględniać w szczególności: wymagania ładu przestrzennego, w tym urbanistyki i architektury, walory architektoniczne i krajobrazowe, wymagania ochrony środowiska, w tym gospodarowania wodami i ochrony gruntów rolnych i leśnych, wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, potrzeby interesu publicznego¹⁾.

Program wpisuje się w potrzebę kreowania zasady zrównoważonego rozwoju, uwzględniającej obok potrzeby rozwoju gospodarczego kreującego pobudzanie rynku pracy i poprawy położenia ekonomicznego i socjalnego mieszkańców powiatu międzyrzeckiego, również ograniczenia polegające na zachowaniu zasobów zastanych, wypracowane przez minione pokolenia, charakteryzujące się walorami materialnymi oraz niematerialnymi, określającymi takie zagadnienia jak tożsamość regionalna i narodowa, poszanowanie dla tradycji narodowej i wielokulturowej, zachowanie wartości duchowych obszaru powiatu międzyrzeckiego, mających wymiar zarówno świecki jak też religijny. Tym samym realizacja założeń Programu powinna sprzyjać wzbogacaniu a nie umniejszaniu zasobów dla przyszłych pokoleń.

W odniesieniu do wymogów ustawowych, *Program* powstał zgodnie z art. 87, ust. 1 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 roku. Zgodnie z art. 87, ust. 2 *Ustawy Program* w szczególności obejmuje następujące obszary:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
 - uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
 - zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
 - wyekspozowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
 - podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych;
- turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;*

¹⁾Por. Problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, opr. J. Welc-Jędrzejewska, E. Kulesza-Szerniewicz, B. Makowska, E. Stieler, E. Jagielska, Warszawa 2011.

- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Pod względem metodologicznym Program uwzględnia analizę założeń prawnych i dokumentów programowych na szczeblu krajowym oraz lokalnym, analizy dotychczasowych praktyk w zakresie opieki nad zabytkami, analizy zagrożeń oraz uwarunkowań lokalnych w wymiarze społeczno-gospodarczym, analizy optymalnych metod ewaluacji i kontroli realizacji założeń programowych.

Założenia merytoryczne Programu uwzględniają uwarunkowania specyfiki lokalnej, poziom zachowania zasobów dziedzictwa, zagrożenia, działania profilaktyczne i interwencyjne, zakres celów priorytetowych, potencjalne narzędzia finansowe.

Program opieki nad zabytkami powiatu międzyrzeckiego na lata 2018-2021, jest zgodny z założeniami odnoszącymi się do obszaru powiatu międzyrzeckiego, zawartymi w Programie opieki nad zabytkami województwa lubuskiego na lata 2017-2020.

Podstawa prawna programu oraz kompetencji samorządu powiatowego w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami

Działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego są przedmiotem systemu prawnego Rzeczypospolitej Polskiej. Preambuła Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 roku określa że: (...) *wdzięczni naszym przodkom za ich pracę, za walkę o niepodległość okupioną ogromnymi ofiarami, za kulturę zakorzenioną w chrześcijańskim dziedzictwie Narodu i ogólnoludzkich wartościach, nawiązując do najlepszych tradycji Pierwszej i Drugiej Rzeczypospolitej, zobowiązani, by przekazać przyszłym pokoleniom wszystko, co cenne z ponad tysiącletniego dorobku.*

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 roku (Dz. U. Nr 78 poz. 483), zawiera podstawę doktrynalną ochrony dziedzictwa na terytorium RP oraz poza granicami Polski jeśli jest to polskie dziedzictwo kulturowe. Art 5 Konstytucji określa, że: *Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju*; art. 6, ust 1: *Rzeczpospolita Polska (...) stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju*; art. 86: *Obowiązkiem obywatela polskiego (...) jest troska o dobro wspólne²⁾.*

Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym (Dz. U. 2017, poz. 1868) - art. 4.1 określa kompetencje zadań powiatu, które obejmują m.in. edukację publiczną, kulturę oraz ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami, kulturę fizyczną i turystykę, administrację architektoniczną i budowlaną, ochronę środowiska i przyrodę, promocję powiatu oraz współpracę z organizacjami pozarządowymi.

Pozostałe akty prawne określające podstawy ochrony dziedzictwa kulturowego w obrębie bezpośrednich lub pośrednich kompetencji samorządu powiatowego:

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2017, poz. 2187)

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U.2017.0.1073);

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (Dz. U. 2017, poz. 1332);

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2017, poz. 519);

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. 2018, poz. 142)

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. 2018, poz. 121);

Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. 2015, poz. 1777);

Ustawa z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz. U. z 2017, poz. 912);

Ustawa z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (Dz. U. 2017, poz. 681);

²⁾M. Chmaj, Konstytucyjne podstawy ochrony dóbr kultury (w:) Prawna ochrona dóbr kultury, s. 7-25.

Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. 2017, poz. 862);

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. 2016, poz. 1817);

Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. 2017, poz. 972);

Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. 2012, poz. 642);

Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. 2018, poz. 217);

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz. U. 2015, poz. 774)³⁾;

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 sierpnia 1990 r. w sprawie rozszerzenia zakresu celów Funduszu Kościelnego (Dz. U. 1990, nr 61, poz. 354);

Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. 2004, Nr 30, poz. 259);

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. 2011, Nr 113, poz. 661);

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 14 października 2015 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. 2015, poz. 1789);

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 sierpnia 2015 r. w sprawie krajowego rejestru utraconych dóbr kultury (Dz. U. 2015, poz. 1275);

Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. 2015, poz. 399);

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 1 lipca 2013 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. 2013, poz. 784);

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. 2014, poz. 110);

Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 5 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. 2004, Nr 212, poz. 2153).

Uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Program Opieki nad Zabytkami powiatu międzyrzeckiego na lata 2018-2021 nawiązuje w wymiarze merytorycznym i metodologicznym do założeń na rzecz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,

³⁾Zgodnie z Ustawą o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu dokonano zmian w następujących aktach prawnych: Ustawie z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, Ustawie z dnia 20 maja 1971 r. - Kodeks wykroczeń, Ustawie z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych, Ustawie z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych, Ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane, Ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska, Ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, Ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. Por. Jak wykorzystać potencjał „Ustawy krajobrazowej”? Instrumenty prawne i propozycje. Przewodnik dla samorządu gminnego, opr. D. Zalewski (red.), A. Bochentyn, P. Konopczyńska, M. Muza, Gdańsk 2016, s. 10, 36-37.

przyjętymi w dokumentach strategicznych państwa oraz województwa lubuskiego i gmin na terenie powiatu międzyrzeckiego⁴⁾.

Dokumenty państwowe:

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017;
Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Dziedzictwo Kulturowe”;
Narodową Strategię Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 z uzupełnieniem na lata 2004-2020;
Koncepcję Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030;
Strategię rozwoju Kraju 2020 (Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030);
Krajową Strategię Rozwoju Regionalnego 2010-2020 Regiony - miasta - obszary wiejskie.

Dokumenty na poziomie województwa i powiatu i gmin:

Program opieki nad zabytkami województwa lubuskiego na lata 2017-2020;
Strategia rozwoju województwa lubuskiego. Aktualizacja z horyzontem czasowym do 2020 roku;
Strategia rozwoju kultury województwa lubuskiego;
Program rozwoju lubuskiej turystyki do 2020 roku;
Strategia rozwoju Polski Zachodniej 2020;
Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubuskiego;
Regionalny program operacyjny - Lubuskie 2020;
Program ochrony środowiska dla powiatu międzyrzeckiego na lata 2014-2017 z perspektywą na lata 2018-2021;
Strategia zrównoważonego rozwoju powiatu międzyrzeckiego 2001 (aktualizacja 2004);
Plan rozwoju lokalnego powiatu międzyrzeckiego na lata 2008-2010;
Program opieki nad zabytkami gminy Skwierzyna na lata 2016-2019;
Program opieki nad zabytkami gminy Międzyrzecz na lata 2018-2021;
Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Trzciel do roku 2020 z perspektywą do roku 2030;
Gminny Program opieki nad zabytkami dla Gminy Bledzew na lata 2015-2018;
Gminny Program opieki nad zabytkami dla Gminy Przytoczna na lata 2016-2019;

Zagadnienia ochrony środowiska kulturowego podejmują również inne dokumenty na poziomie planowania gminnego. Są to przede wszystkim założenia planistyczne ukierunkowane na strategię rozwoju społeczno-gospodarczego, planowanie przestrzenne⁵⁾, ochronę środowiska, programy współpracy z organizacjami pozarządowymi i podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego. Analiza tego typu założeń na terenie powiatu międzyrzeckiego wskazuje, że na obecnym etapie część ze wskazanych dokumentów wymaga aktualizacji. Dotyczy to również dokumentów programowych Powiatu Międzyrzeckiego.

historia oraz ogólna charakterystyka obszaru powiatu międzyrzeckiego

Współczesny powiat międzyrzecki ustanowiony reformą administracyjną kraju wprowadzoną w życie 1 stycznia 1999 roku obejmuje sześć gmin: Międzyrzecz, Skwierzyna i Trzciel - gminy o charakterze miejsko-wiejskim oraz: Bledzew, Przytoczna i Pszczew gminy o charakterze wiejskim. Pod względem

⁴⁾ W odniesieniu do dokumentów programowych województwa lubuskiego por. uwagi: M. Tureczek, Tożsamość i dziedzictwo kulturowe w polityce władz lokalnych - uwagi do dokumentów programowych województwa lubuskiego (w:) Ziemia Lubuska. Rozważania o historii i tożsamości regionu, red. T. Nodzyński, M. Tureczek, J. Zięba, Zielona Góra 2014, s. 211-225.

⁵⁾ Por. Problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, opr. J. Welc-Jędrzejewska, E. Kulesza-Szerniewicz, B. Makowska, E. Stieler, E. Jagielska, Warszawa 2011.

geograficznym powiat jest określony nurtem rzek: Warty na północy, Obry od strony wschodnie oraz Paklicy od strony południowej. Po stronie zachodniej granice powiatu określone są wyniesieniami Wysoczyzny Lubuskiej. Współcześnie obszar powiatu międzyrzeckiego określany jest jako „Ziemia Międzyrzecka”. Zjawisko to znajduje odzwierciedlenie w specyfice historycznej i kulturowej obecnego województwa lubuskiego będącego zbiorem krain historyczno-geograficznych o różnej specyfice geograficznej i historycznej.

Człowiek na terenie współczesnego powiatu pojawił się ok. 11 000 lat p. n. e. Późniejsze procesy osadnicze obejmujące okresy prądziejowe oznaczone epoką brązu, żelaza, wreszcie wczesne średniowiecze oraz sprzyjające cechy geograficzne doprowadziły do rozwoju bardziej intensywnego osadnictwa na tym obrzarze, którego konsekwencją było powstanie stałych siedzib ludzkich oznaczonych przede wszystkim osadnictwem grodowym. W sąsiedztwie grodów oraz w oddaleniu od nich już w okresie średniowiecznym na bazie procesów kulturowych i gospodarczych doszło do rozwoju innego typu osadnictwa w postaci miast (XIII-XV wiek) oraz wsi (głównie w XIII wieku oraz w XVIII wieku - osadnictwo ołęderskie). Procesy polityczne i kulturowe doprowadziły do włączenia tego obszaru już w X wieku w granice powstającej państwowości polskiej i mimo zmian w tym zakresie zwłaszcza w okresie średniowiecznym, taki stan rzeczy utrzymał się aż do schyłku XVIII wieku, gdy omawiany obszar znalazł się w państwie pruskim, z krótkim okresem Księstwa Warszawskiego w latach 1807-1815.

Procesy osadnicze i religijne nasilały zaludnienie tego obszaru wpływając również na rozwój klasztorów - głównie cysterskich oraz stopniowe zróżnicowanie etniczne, a w XVI wieku również religijne, określając ten teren jako obszar wielokulturowy i wieloetniczny. Taki stan rzeczy utrzymał się aż do poł. XX wieku, gdy w wyniku II wojny światowej i postanowień mocarstw zwyciężskich doszło do całkowitego wysiedlenia ludności niemieckojęzycznej i zasiedlenia tych obszarów ludnością polską z terenów Polski Centralnej, Kresów itp.

Przemiany społeczne i religijne na przestrzeni dziejów wpływały na rozwój obecnego dziś dziedzictwa kulturowego, definiując kształt układów przestrzennych oraz zasób obiektów cechujących się dawniej dużym zróżnicowaniem funkcjonalnym. Obszar powiatu międzyrzeckiego jest zatem zasobny w zróżnicowaną pod względem stylistycznym i czasowym architekturę sakralną, rezydencjonalną, założenia parkowe i pałacowe, dziedzictwo militarne, układy urbanistyczne, zespoły zieleni, dziedzictwo techniki.

Powiat międzyrzecki obejmuje współcześnie trzon historycznie wielkopolskich obszarów, na terenie województwa lubuskiego. W stosunku do początku XX wieku, powiat współczesny utracił w okresie od 1920 roku takie tereny jak okolice Miedzichowa, Zbąszynia - województwo wielkopolski, czy okolice Zbąszynka, Gościkowa-Paradyża - powiat świebodziński.

Obecna postmigracyjna społeczność powiatu międzyrzeckiego, podlega procesom reinterpretacji dziedzictwa obcego kulturowo. Przejawem tych zjawisk są liczne inicjatywy naukowe, kulturalne odnoszące się do byłych mieszkańców tego terenu oraz ich spuścizny, a także budowania tradycji wokół wartości „przywiezionych” z dawnej Polski wschodniej (Kresów). Wyraźnym zjawiskiem jest proces upodmiotowienia dziedzictwa, który przejawia się zjawiskami określającymi budowanie lokalnej tożsamości. Zjawiska te określają kierunki działań w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, jego kształtowania oraz problemy i zagrożenia w zakresie zachowania i percepcji dziedzictwa kulturowego. Jako takie muszą być zawsze brane pod uwagę przy projektowaniu działań ukierunkowanych na rzecz dziedzictwa na obszarze obecnej Polski zachodniej i dawnych obszarów pogranicznych.

Charakterystyka zasobów dziedzictwa kulturowego powiatu międzyrzeckiego

Obszar powiatu międzyrzeckiego cechuje się dużym nasyceniem obiektów o charakterze zabytkowym. Pojęcie zabytku w niniejszym Programie rozumiane jest zgodnie z art. 3 ust. 1 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*. Oznacza to, że w skład substancji zabytkowej na obszarze powiatu wchodzi obiekty które pozostają przedmiotem rejestru zabytków a także inne obiekty, których wartość historyczna oraz artystyczna i naukowa wpisuje je w krąg obiektów o dużym znaczeniu dla przeszłości i kształtu szeroko rozumianego krajobrazu kulturowego. Tym samym ochronie i opiece w praktyce powinny podlegać wszystkie obiekty, które posiadają wartość historyczną, naukową - istotną ze społecznego punktu widzenia. Przyjęcie takiego rozwiązania określa potencjalne założenia w zakresie

ochrony walorów historycznych i kulturowych na obszarze powiatu międzyrzeckiego, realizowane w obrębie innych dokumentów programowych.

Na terenie powiatu międzyrzeckiego nie ma ani jednego obiektu zabytkowego, stanowiącego przedmiot Listy Światowego Dziedzictwa UNESCO, żaden z obiektów zabytkowych nie jest wpisany na listę pomników historii, ponadto jak dotychczas nie ustanowiono ani jednego parku kulturowego, określającego tzw. ochronę obszarową. Sytuacja ta nie zmieniła się w stosunku do stanu prawnego zabytków na terenie powiatu, określonego w *Programie opieki nad zabytkami powiatu międzyrzeckiego na lata 2014-2017*.

Do najważniejszych grup zasobów dziedzictwa kulturowego na terenie powiatu międzyrzeckiego należy zaliczyć:

- 1) zabytki archeologiczne;
- 2) zabytki architektury i urbanistyki w tym: układy urbanistyczne i ruralistyczne, architekturę rezydencjonalną i sakralną, zabytki techniki;
- 3) założenia parkowe i inne przykłady zieleni komponowanej;
- 4) cmentarze;
- 5) zabytki ruchome ze szczególnym uwzględnieniem wyposażenia obiektów sakralnych;
- 6) dziedzictwo niematerialne.

1) zabytki archeologiczne

Zasób i charakter stanowisk archeologicznych określa Archeologiczne Zdjęcie Polski a także rejestr i ewidencja zabytków prowadzone przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków. Stanowiska archeologiczne na terenie powiatu międzyrzeckiego, jako obiekty nieruchome obejmują wszystkie okresy pradziejowe oraz historyczne, w postaci stanowisk stacjonarnych. Wśród tego typu obiektów na terenie powiatu międzyrzeckiego należy wyróżnić: grody, osady, cmentarzyska, pozostałości dawnych osad, nawarstwienia historycznych miast, nawarstwienia historycznych wsi - w obu przypadkach szczególnie istotne przy ewentualnych inwestycjach. Jednocześnie należy podkreślić, że zabytki archeologiczne obejmują przedmioty ruchome. Zgodnie z wykładnią polskiego prawa, zabytek archeologiczny nie jest określony cezurą czasową.

2) zabytki architektury i urbanistyki

- **układy urbanistyczne:** obejmują na terenie powiatu międzyrzeckiego sześć zespołów miejskich, spośród których obecnie tylko trzy posiadają prawa miejskie w świetle obowiązującego prawa: Międzyrzecz, Skwierzyna, Trzciel. Pozostałe trzy: Bledzew, Brójce oraz Pszczew mają obecnie status wsi, przy czym dwie miejscowości: Bledzew oraz Pszczew są siedzibami gmin wiejskich. Brójce położone są w obrębie gminy miejsko-wiejskiej Trzciel. Mimo zmian w statusie prawnym części z wymienionych miejscowości, wszystkie zachowały układy miejskie, które są pozostałością średniowiecznego procesu lokacyjnego oraz przemian przestrzennych w okresach późniejszych - czytelnych jako proces także współcześnie. Charakter szczególnie posiadają dobrze zachowane elementy układów średniowiecznych wraz z zachowaną architekturą z XVIII-XIX wieku oraz obecne zwłaszcza w Międzyrzeczu i Skwierzynie elementy układów z XIX wieku, wykształconych wraz z rozwojem kolei i przemysłu. Charakter wyjątkowy w skali zachodniej Polski posiada dwumiejski układ przestrzenny Trzciela wykształcony w średniowieczu i w XVII wieku. Zespół ten z uwagi na zachowane cechy od 2013 roku jest wpisany do rejestru zabytków. Układy miejskie obejmują również przykłady architektury miejskiej.
- **układy ruralistyczne:** pod względem chronologicznym oparte są o dwa zasadnicze typy wsi: zwarte - lokowane najczęściej w okresie średniowiecznym oraz rozproszone powstałe na bazie osadnictwa olęderskiego w XVII-XVIII wieku. Pierwszy typ należy do dominujących form na omawianym terenie. Są to wsie lokowane w okresie średniowiecznym - w dużej części w dawnych dobrach klasztorów cysterskich w Gościkowie-Paradyżu oraz w Bledzewie. Układy te cechuje obecność dominant przestrzennych najczęściej w postaci kościołów oraz położonych na uboczu zespołów dworskich i parkowych. Zarazem charakter dominujący mają dawne owalnice oraz układy wielodrożne. Wsie rozproszone występują na terenach nadrzecznych w dolinach koryt Warty i Obry. Są to pozostałości osadnictwa olęderskiego, które poza samą formą układów, rzadko zachowały obecnie swoje pierwotne cechy zabudowy. Układy wiejskie obejmują również przykłady charakterystycznej zabudowy.

- **architektura rezydencjonalna i sakralna i inne budownictwo, w tym zabytki techniki:** architektura i budownictwo stanowi treść wszystkich typów założeń przestrzennych. Największe zagęszczenie architektury zabytkowej jest obecne w obrębie układów urbanistycznych oraz elementów przestrzeni w postaci dawnych przedmieść. Należy także podkreślić zróżnicowanie tej architektury ze względu na czas powstania, funkcje oraz styl. Największe znaczenie mają obiekty użyteczności publicznej w postaci ratuszów, architektury sakralnej, śródmiejskiej architektury mieszkalno-usługowej, szczególnie powiązanej z pierwotnymi układami. Na terenie powiatu międzyrzeckiego zachowały się dwa obiekty ratuszów w Międzyrzeczu oraz w Skwierzynie. Pozostałe budowle sakralne w obrębie układów urbanistycznych są wyraźnie młodsze, pochodzące z końca XVIII- pocz. XX wieku. Znaczenie w obrębie wszystkich założeń urbanistycznych ma miejska zabudowa mieszkalno-usługowa. Większość tej architektury pochodzi z XIX i początków XX wieku, jej istotą jest zarówno charakter funkcjonalny jak też powiązanie z układami przestrzennymi. Międzyrzecz i Skwierzyna, mimo znaczących strat wojennych i w okresie powojennym, pozostają zasobne w wielorodzinną architekturę miejską o charakterze eklektycznym, łączącym w sobie również elementy stylowe takie jak secesja. Obiekty te stanowią treść terenów, które zostały włączone do miast w XIX i na początku XX wieku. Miasta na terenie powiatu, zwłaszcza Międzyrzecz i Skwierzyna pozostają zasobne w obiekty o charakterze technicznym i przemysłowym. Wyraźne pozostają dawne zespoły dworcowe. Obok zespołów dworcowych w miastach, należy wskazać na niewielkie zespoły dworcowe w małych miejscowościach: Bukowiec, Chociszewo, Kursko, Templewo i inne.

Ze względu na niskie uprzemysłowienie dawnych i obecnych ośrodków miejskich na terenie powiatu, stosunkowo niewiele obiektów zabytkowych ma charakter przemysłowy. W ostatnich latach w Międzyrzeczu rozebrane zostały pozostałości dawnej mleczarni i fabryki serów. Obecnie zachowała się jedynie willa przemysłowca Paula Dittmana (obecnie mieści się w niej placówka szkolna), oraz niewielki obiekt mieszkalny należący wcześniej do zespołu mleczarni. Do częstszych przykładów zaliczają się natomiast obiekty użyteczności komunalnej, takie jak wieże ciśnień, szczególnie charakterystyczne dla Międzyrzecza i Skwierzyny. Bardzo cennym przykładem budownictwa technicznego jest elektrownia wodna w okolicach Bledzewa, wybudowana w latach 1906-1911.

Charakter pierwotnej zabudowy wsi w ciągu XX wieku uległ niemal całkowitemu zatarciu. Typowym elementem zabudowy wsi jest proste budownictwo mieszkalne określane najczęściej w układzie kalenicowym, rzadziej szczytowym (Lutol Suchy, gm. Trzciel), z typowymi dwuspadowymi dachami krytymi ceramiczną dachówką. Do chwili obecnej zachowała się niewielka liczba obiektów mieszkalnych opartych o konstrukcje szkieletową. Tego typu budynki w złym stanie technicznym można jeszcze wskazać np. w Trzebiszewie (gm. Skwierzyna). Częstym elementem jest licznie występująca ceglana zabudowa gospodarcza z 1 poł. XX wieku, ale już rzadziej można spotkać przykłady tego typu obiektów opartych o konstrukcję ryglową, szkieletową lub kamienną. O ich obecności można mówić w obrębie założeń folwarcznych. Przemiany w obrębie zabudowy wiejskiej, które w ostatnich latach zyskały wyraźną dynamikę, przyczyniają się do zacierania starszych form budownictwa gospodarczego. W obrębie tego rodzaju zabudowy coraz trudniej znaleźć przykłady „małej architektury” w postaci gołębników, pieców chlebowych, warsztatów. Przemiany gospodarcze przyczyniły się również do zaniku takich obiektów jak młyny. Obecnie na terenie powiatu międzyrzeckiego nie ma ani jednego przykładu młyna wiatracznego (zachowały się jedynie pozostałości), natomiast w przypadku młynów wodnych przeprowadzono zmianę przeznaczenia i pełni one obecnie funkcje mieszkalne lub usługowe (na przykład Bledzew, Kuźnik, Skoki, Szumiąca).

Charakter dominant w obrębie wsi zachowały natomiast obiekty sakralne. Teren powiatu międzyrzeckiego charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem chronologicznym i stylowym tej części architektury. Pomijając przykłady w miastach, można tu wskazać na obiekty gotyckie (Chociszewo, Kaława, Stary Dwór - przebudowane), późnorenesansowe i barokowe - Pszczew, barokowe (Rokitno, Stary Dworek, Twierdzielewo, Wysoka, Wyszanowo), także liczne obiekty eklektyczne o charakterze neoklasycystycznym, neoromańskim. Osobną grupę stanowi grupa kościołów o konstrukcji szkieletowej i ryglowej (Gorzycza, Kalsko, Kęszycza, Święty Wojciech). W Gorzycy warto również wskazać na szkieletową dzwonnice z przełomu XVIII/XIX wieku. Na terenie powiatu nie ma obecnie poza przykładem niewielkiego zboru w Sierczynku, przykładów drewnianej architektury sakralnej (kościół w Bukowcu spłonął w 1978 roku, kościół w Łagowcu w 1997 roku). Zniszczeniu uległ także kościół protestancki w Policku. Charakter sakralny mają w niewielkich miejscowościach kapliczki i figury przydrożne. Część z nich, takie jak figura św. Wawrzyńca

w Łagowcu i podobna w Goraju, a także kolumna maryjna w Starym Dworku oraz figura św. Jana Nepomucena w Bledzewie, zaliczają się do szczególnie cennych.

W obrębie przestrzeni wsi charakter osobny zajmuje architektura założeń dworskich i folwarcznych. Obiekty te, odzwierciedlają specyfikę budownictwa rezydencjonalnego. Obiektom rezydencjonalnym towarzyszy architektura gospodarza w postaci stajni, obór, stodół, owczarni, spichrzy, warsztatów, gorzelni. Obiekty te w czasie funkcjonowania państwowych Gospodarstw Rolnych uległy niejednokrotnie licznym przekształceniom, jednak ich największa dewastacja nastąpiła po 1991 roku, kiedy zlikwidowano Państwowe Gospodarstwa Rolne. Architektura pochodzi najczęściej z XIX i 1 poł. XX wieku, jednak jej wartość kulturowa jest określona niejednokrotnie towarzyszącymi cechami stylowymi, zachowanymi układami założeń folwarcznych oraz pierwotnym przeznaczeniem, które odzwierciedla specyfikę gospodarowania na tych terenach w przeszłości.

W obrębie zabytków architektury, które znajdują się na terenie powiatu międzyrzeckiego należy wymienić specyficzną i nader cenną grupę budownictwa militarnego oraz obiektów towarzyszących w postaci różnego rodzaju niewielkich dzieł polowych, mostów itp. Obiekty dzieł fortecznych tzw. Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego, które na odcinku centralnym zostały wpisane do rejestru zabytków w październiku 2011 roku, wraz z obiektami pozostającymi poza wpisem i ewidencją, stanowią specyficzny i nader cenny pod względem kulturowym, ale również gospodarczym element krajobrazu kulturowego na terenie powiatu.

3) założenia parkowe i inne przykłady zieleni komponowanej

Parki, założenia ogrodowe oraz inne przykłady zieleni komponowanej - takie jak aleje przydrożne na terenie powiatu międzyrzeckiego stanowią w znacznej części pozostałości dawnych kompleksów dworskich. Na terenie powiatu międzyrzeckiego brakuje historycznych założeń parkowych w miastach, które szczególnie często powstawały w XIX wieku. Wyjątkiem może tu być niewielkie założenie w Międzyrzeczu, w sąsiedztwie kościoła św. Jana Chrzciciela, powstałe w miejscu dawnej fosy i murów miejskich. Pozostałości niewielkich parków i niewielkich niskich podszytowych założeń ogrodowych, obecnie czytelnych za sprawą charakterystycznego drzewostanu obecne są przy większości dawnych założeń dworskich. Do największych zaliczają się jednak założenia w Bukowcu, Gorzycy, Kursku, Przytocznej. Zachowane przykłady zdradzają wyraźną stylowość, opartą o cechy parków angielskich i romantycznych. Czytelnym elementem krajobrazu pozostają dawne aleje przydrożne - niekiedy w formie ale i owocowych - jak w przypadku Sokolej Dąbrowy. Częściej są to jednak aleje z obecnością drzewostanu szlachtetnego. Ich obecność stanowi o dynamice krajobrazu, a także określa dawne szlaki komunikacyjne, mając obecnie duży wpływ na wartość ekologiczną omawianego obszaru powiatu.

4) cmentarze

Cmentarze jako obiekty o charakterze zabytkowym, łączą w sobie warstwę materialną, określaną zachowaną substancją w postaci nagrobków, małej architektury (ogrodzenia, kaplice), drzewostanem jako elementem typowym, oraz wartości niematerialne wpisujące się w problematykę treści kultury duchowej, wierzeń religijnych.

Teren powiatu międzyrzeckiego charakteryzuje się dużym nasyceniem nekropolii o charakterze zabytkowym, pochodzącymi z XIII- 1 poł. XX wieku. Są one obecne zarówno w miastach, jak też w małych miejscowościach. Ich cechą jest również zróżnicowanie wyznaniowe, co powoduje że zachowały się cmentarze ewangelickie, katolickie oraz żydowskie. Ochrona cmentarzy bez względu na ich stan zachowania wynika z zapisów ustawowych. Jednocześnie cmentarze, po włączeniu się Polski jako kraju aktywnego na arenie międzynarodowej, szczególnie w strukturach Unii Europejskiej, zyskały wymiar ważny w kontekście zachowania i kreowania dziedzictwa wielokulturowego. Obiekty te pozostają ważne także mimo swojego zniszczenia i złego obecnie stanu zachowania. Obok dominującej grupy cmentarzy ewangelickich dość licznie na terenie powiatu występują cmentarze żydowskie: w Brójcach, Pszczewie, Skwierzynie, Trzcielu. Szczególnie dużym założeniem jest nekropolia w Skwierzynie. Osobny charakter mają cmentarze wojenne, nad którymi opieka określona jest umowami międzynarodowymi. Tego typu cmentarz (żołnierzy radzieckich), znajduje się w Międzyrzeczu.

5) zabytki ruchome ze szczególnym uwzględnieniem wyposażenia obiektów sakralnych

Stan zachowania zabytków ruchomych na terenie powiatu międzyrzeckiego, poza zbiorami muzealnymi skupionymi przede wszystkim w zasobie Muzeum Ziemi Międzyrzeckiej im. Alfa Kowalskiego, określa przede wszystkim wyposażenie kościołów. W skład tej grupy, obok cennych

przykładów dzieł snycerskich i malarstwa - z dominacją baroku, wchodzą różnego rodzaju przedmioty rzemiosła artystycznego w postaci paramentów liturgicznych, odlewnictwa cyny (lichtarze), brązu (dzwony) i inne. Poza dzwonami, obecnymi w większości kościołów na terenie powiatu, szczególnie cenne przykłady paramentów można wskazać w Bledzewie, Międzyrzeczu, Pszczewie, Rokitnie, Trzcielu. Warto tu przywołać również obiekty malarstwa, zwłaszcza w kościołach pocysterskich. Obiekty sakralne na terenie powiatu obejmują również cenne przykłady witrażownictwa z przełomu XIX i XX wieku. Do chwili obecnej, poza zbiorami muzealnymi nie zachowały się przykłady ruchomego wyposażenia dawnych rezydencji dworskich. Ten stan jest wynikiem strat wojennych oraz niekontrolowanej grabieży w pierwszych latach po zakończeniu II wojny światowej.

6) dziedzictwo niematerialne

Ochrona dziedzictwa niematerialnego, obok poczucia odpowiedzialności za lokalne wartości kultury duchowej, stanowi przedmiot przepisów prawa i deklaracji międzynarodowych. W świetle Ustawy o ochronie zabytków..., *ochronie i opiece podlegają miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji, nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej*. Szczegółowa definicja dziedzictwa niematerialnego została określona w Konwencji UNESCO z 2003 roku. Polska ratyfikowała konwencję 16 maja 2011 roku. W świetle zapisów Konwencji, dziedzictwo niematerialne *to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Jest to dziedzictwo przekazywane z pokolenia na pokolenie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości*.

Tym samym dziedzictwo niematerialne w rozumieniu Konwencji UNESCO obejmuje:

- tradycje i przekazy ustne, (tzw. *oral history*), w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego,
- sztuki widowiskowe,
- zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne,
- wiedzę i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata,
- umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym⁶⁾.

Wartości niematerialne, jako czynnik określający świadomość i percepcję dziedzictwa kulturowego o charakterze materialnym stanowią zasadniczy element określający stosunek do przeszłości i dziedzictwa w ogóle. Ich poziom i obecność w przestrzeni publicznej jest wynikiem wielu czynników, jednak do najważniejszych zaliczyć należy wychowanie w domu, wpływ grupy społecznej na poziomie lokalnym, edukację szkolną. Poprawa jakości wiedzy i świadomości w obrębie zagadnień dziedzictwa kulturowego, pozostaje czynnikiem podstawowym warunkującym zmiany w zakresie stosunku do tego dziedzictwa. Należy w tym miejscu podkreślić, że powiat międzyrzecki, podobnie jak cały obszar województwa lubuskiego pozostaje przede wszystkim przestrzenią wielokulturową w wymiarze dziedzictwa przeszłości i zabytków, ale także współcześnie, głównie za sprawą obecności ludności łemkowskiej wyznania grecko-katolickiego. Kreowanie pozytywnego, ale zarazem świadomego stosunku do tej przeszłości wobec wartości narodowych i wielokulturowych w kontekście współczesnym, musi być zatem działaniem naturalnym.

Obszar powiatu międzyrzeckiego oparty jest przede wszystkim o społeczności postmigracyjne. Tym niemniej nader wyraźna pozostaje dziedzictwo ludności rodzimej, głównie na terenie gminy Pszczew. Jednak ludność napływowa etnicznie polska z terenów dawnej Polski wschodniej, ale również grupy ludności łemkowskiej, również wniosły do obecnego krajobrazu silny pierwiastek kulturowy, który można zdefiniować przez obyczaje religijne, kultywowanie świąt, tradycji rodzinnych. Dziedzictwo to jest również istotnym czynnikiem kreowania tzw. „produktów regionalnych”, które pozostają ważnym składnikiem wykorzystywania dziedzictwa kulturowego jako elementu gospodarki.

Istotnym, lecz słabo znanym i niezrozumiałym współcześnie elementem dziedzictwa duchowego są motywy prozy ludowej w postaci legend, podań. Ich szczególne nasycenie jest obecne

⁶⁾ Źródło: Polski Komitet ds. UNESCO, Dziedzictwo niematerialne, www.unesco.pl [dostęp: 16. 11.2013 roku].

w okolicach Przytocznej oraz Pszczewa. Rzadko spotykanym elementem - niekiedy degradowanym jest historyczne nazewnictwo ulic. Obecnie rzadko ulice noszą nazewnictwo określające pierwotne cechy gospodarcze i topograficzne układów urbanistycznych. Istotne znaczenie mają w tym przypadku również nazwy obiektów topograficznych, usytuowanych w przestrzeni geograficznej powiatu. Tego typu elementy powinny podlegać bezwzględnej ochronie, jako pozostałości po założeniach pierwotnych.

Spośród elementów tradycyjnego rzemiosła, bez wątpienia należy wskazać na wikliniarstwo oraz pszczelarstwo. Istotnym elementem określającym wartości niematerialne są współczesne obiekty kultury pamięci. Zaliczyć do nich można zarówno pomniki wznoszone przed 1989 rokiem - tu bez wątpienia dwa obiekty pozostają szczególnie wyraźne na terenie powiatu: pomnik 1000-lecia Państwa Polskiego w Międzyrzeczu oraz pomnik Władysława Jagiełły w Skwierzynie. Pomniki wznoszone po 1989 roku odnoszą się przede wszystkim do zagadnień przeszłości, które wcześniej z przyczyn obiektywnych musiały być pomijane w przestrzeni publicznej. Kreowanie stosunku do tego typu obiektów musi uwzględniać różne wartości historyczne i społeczne, ze szczególnym naciskiem na poszanowanie zasad pluralizmu społecznego. Osobny charakter, mający wymiar dziedzictwa przyrodniczego, ma usytuowany w okolicach Wyszanowa i Bukowca „Pomnik Wilka”.

Szczegółowy wykaz zabytków znajdujących się na terenie powiatu międzyrzeckiego, wpisanych do rejestru zabytków województwa lubuskiego stanowi integralną część niniejszego programu.

Muzea oraz izby muzealne na terenie powiatu międzyrzeckiego

Zagadnienia ochrony dziedzictwa kulturowego w obrębie działalności muzealnej regulują przepisy *Ustawy o muzeach* z dnia 21 listopada 1996 roku (Dz. U. 2018 poz. 369). Zgodnie z art. 1 Ustawy: *Muzeum jest jednostką organizacyjną nienastawioną na osiągnięcie zysku, której celem jest gromadzenie i trwała ochrona dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie korzystania ze zgromadzonych zbiorów.*

Placówki muzealne działające na terenie powiatu, których działalność jest regulowana przepisami niniejszej ustawy (Międzyrzecz, Pniewo, Pszczew) mają charakter samorządowy. W przypadku Muzeum Ziemi Międzyrzeckiej, organizatorem jest Powiat Międzyrzecki. Pozostałe, mające charakter izb muzealnych funkcjonują w oparciu o środki prywatne lub środki instytucji - organizatorów.

Muzeum Ziemi Międzyrzeckiej im. Alfa Kowalskiego w Międzyrzeczu, ul. Podzamcze 2, 66-300 Międzyrzecz

Największą placówką muzealną na terenie powiatu międzyrzeckiego jest Muzeum Ziemi Międzyrzeckiej im. Alfa Kowalskiego, założone w 1945 roku i będące spadkobiercą tradycji międzyrzeckiego Heimatmuseum obecnego w Międzyrzeczu od lat 20. XX wieku. Muzeum to zalicza się do największych tego typu placówek na terenie województwa lubuskiego. W chwili obecnej, od 1 stycznia 1999 roku organem założycielskim jest Powiat Międzyrzecki. Placówka obejmuje dawny zespół zamkowy wraz z historyczną siedzibą starostwa, ponadto teren dawnego folwarku zamkowego w obrębie lewego brzegu Obry. Specyfiką działalności merytorycznej Muzeum Ziemi Międzyrzeckiej jest archeologia ze szczególnym uwzględnieniem zespołu zamkowego i miasta, kultura ludowa ze szczególnym uwzględnieniem kultury polskiej ludności rodzimej w okolicach Międzyrzecza oraz sztuka sepulkralna w postaci szlacheckiego konterfektu trumiennego. Międzyrzecka kolekcja tzw. portretów trumiennych, pod względem ilościowym i jakościowym jest najważniejszym tego typu zespołem w Polsce. Elementem spajającym merytoryczną działalność Muzeum, jest zagadnienie wielokulturowości Międzyrzecza i okolic.

Wśród zasadniczych problemów placówki można wymienić niski poziom finansowania związany z obiektywnymi możliwościami budżetowymi organu prowadzącego, a także konieczność remontów zwłaszcza zamku oraz budynku starostwa, w szczególności części podziemi, które ze względu na duże zawilgocenie wyłączono obecnie ze stałej ekspozycji muzealnej.

Międzyrzecki Rejon Umocniony - Muzeum Fortyfikacji i Nietoperzy, Pniewo 1, 66-300 Międzyrzecz

Muzeum w Pniewie zostało powołane w 2010 roku na bazie zespołu obiektów fortyfikacyjnych w Pniewie, na terenie gminy Międzyrzecz. Organem prowadzącym muzeum jest Gmina Międzyrzecz. Głównym nurtem działalności Muzeum w Pniewie są zabytki niemieckiej fortyfikacji, nazywane Międzyrzeckim Rejonem Umocnionym. Ze względu na dużą popularność tych obiektów wśród zwiedzających, placówka wykazuje stabilną sytuację finansową. Do podstawowych problemów zaliczyć należy brak odrębnego budynku siedziby placówki. Obecnie mieści się ona w świetlicy wiejskiej w Pniewie, gdzie funkcjonuje punkt sprzedaży biletów, wydawnictw i pamiątek oraz pomieszczenia administracyjne. Placówka nie posiada pomieszczeń umożliwiających przygotowania stałej ekspozycji muzealnej. Częściowo ekspozycja ta jest organizowana w podziemiach obiektu PzW. 717.

Muzeum Regionalne w Pszczewie „Dom Szewca”, Rynek 19, 66-330 Pszczew,

Muzeum Regionalne w Pszczewie jest niewielką placówką muzealną, której organem prowadzącym jest Gmina Pszczew. Muzeum mieści się w zabytkowym drewnianym budynku przyrynkowym. Muzeum oferuje ekspozycję obrazującą dzieje Pszczewa oraz ekspozycję danego rzemiosła szewskiego. Placówka stanowi jedną z najważniejszych atrakcji turystycznych na terenie gminy Pszczew i wpisuje się w istotny element atrakcji turystycznych na terenie całego powiatu międzyrzeckiego.

Na terenie powiatu międzyrzeckiego funkcjonują również izby muzealne które zajmują się popularyzowaniem przeszłości wybranych miejsc, lub też dawnych zawodów.

Izba Muzealna „Muzeum Kultury Dawnej”, Dobrojewo, 66-440 Skwierzyna;

Izba Pamięci Drogownictwa w Skwierzynie, ul. Gorzowska 17a, 66-440 Skwierzyna;

Izba Pamięci przy zespole szpitalnym w Obrzycach, ul. Poznańska 102, 66-300 Międzyrzecz;

Przykościelne Muzeum w Rokitnie, Rokitno 37, 66-341 Rokitno;

Skansen Pszczelarski, ul. Kasztanowa 9, 66-330 Pszczew.

Obecnie planuje się powołanie placówki muzealnej w Skwierzynie w obrębie dawnego budynku dworcowego. Organem prowadzącym ma być Gmina Skwierzyna.

Ocena stanu zachowania i zabezpieczenia oraz węzłowe problemy ochrony dziedzictwa kulturowego na terenie powiatu międzyrzeckiego

Wychodząc z ogólnych założeń ustawowych, pojawia się szereg problemów, określających stan zachowania dziedzictwa kulturowego na terenie powiatu międzyrzeckiego, a także węzłowe problemy opieki i ochrony, które w konsekwencji wyznaczają w obrębie *Programu* założenia dla analizy SWOT. Z punktu widzenia kompetencji samorządu powiatowego należy wskazać na złożoność poniższych zagadnień węzłowych, które w dużej mierze wynikają z kompetencji samorządów gminnych oraz innych instytucji, które nie tylko są posiadaczami obiektów zabytkowych, ale również posiadają kompetencje prawne w zakresie opieki na zabytkami. Ujęcie w niniejszym programie poniższych założeń ma na celu poprawę możliwości koordynacji działań na rzecz dziedzictwa. Prowadzenie aktywności gospodarczej na terenach leśnych, obszarach użytków rolnych oraz w obrębie układu hydrograficznego ma zasadnicze znaczenie dla kształtowania krajobrazu kulturowego. Aktywność ta odzwierciedla krajobraz, definiując poziom zachowania elementów naturalnych w stosunku do składników środowiska kulturowego oraz jakość obu elementów tworzących fizjonomię środowiska. Elementy środowiska tworzą kontekst dziedzictwa kulturowego. Jednocześnie środowisko naturalne wspólnie ze środowiskiem kulturowym, którego wytworem jest dziedzictwo kulturowe mogą stanowić element rozwoju gospodarczego. Walory kulturowe obszaru powiatu, w powiązaniu z zapleczem w postaci walorów rekreacyjnych, takich jak elementy środowiska naturalnego, sprzyjają budowaniu potencjału gospodarczego wokół dziedzictwa.

Wśród najważniejszych zagrożeń opieki określających stan zachowania zabytków na terenie powiatu międzyrzeckiego należy wymienić problemy systemowe i problemy podmiotowe odnoszące się do określonych grup obiektów.

Problemy systemowe:

- niski poziom realizacji gminnych ewidencji zabytków oraz gminnych programów opieki nad zabytkami;
- brak koordynacji działań na rzecz dziedzictwa na poszczególnych szczeblach samorządowych;
- brak działań na rzecz ochrony obszarowej;
- niski poziom nadzorów archeologicznych przy inwestycjach;
- złożona sytuacja prawno-własnościowa obiektów o charakterze zabytkowym;
- brak na poziomie samorządów gminnych realizacji założeń tzw. „ustawy krajobrazowej” - brak polityki reklamowej i niski poziom estetyki architektury;
- niekontrolowane działania na rzecz poprawy właściwości energetycznej budynków;
- brak działań na rzecz poprawy potencjału gospodarczego dziedzictwa kulturowego;
- niski poziom społecznej opieki nad zabytkami;

Problemy podmiotowe:

- zły stan architektury miejskiej i wiejskiej;
- niedostateczny poziom ochrony układów przestrzennych;
- słaby poziom ochrony zespołów dworskich oraz ich otoczenia;
- słaby poziom ochrony i zły stan zachowania zabytków techniki;
- intensyfikacja rolnictwa - usuwanie zieleni śródpolnej;
- brak skoordynowanej polityki na rzecz ochrony zieleni przydrożnej;

Bieżące działania zabezpieczające:

Zróznicowany poziom przedstawia stan zabezpieczenia obiektów zabytkowych na terenie powiatu międzyrzeckiego. Głównym problemem pozostaje zróznicowana sytuacja prawnowłasnościowa oraz finansowa, która niezależnie od założeń ustawowych zgodnie z art. 5 Ustawy, nakładających na właścicieli nieruchomości zabytkowych obowiązki w zakresie opieki, powoduje, że działania

zabezpieczające nie są realizowane w sposób wystarczający. Wśród najważniejszych problemów w zakresie zabezpieczenia należy wymienić:

- niewystarczająca ilość prac konserwatorskich i restauratorskich mających na celu bieżącą poprawę stanu zabytków i ich otoczenia;
- działania niepożądane w obrębie zabytków oraz ich otoczenia;
- niski poziom ochrony obszarowej w odniesieniu do najcenniejszych zespołów zabytkowych na terenie powiatu;
- niski poziom finansowania przez państwo ochrony zabytków,
- niski poziom współpracy między instytucjami i właścicielami prywatnymi obiektów zabytkowych na rzecz wspólnej polityki ochrony i opieki nad zabytkami.

Współpraca z właścicielami zabytków:

Zgodnie z art. 87, ust. 1, pkt 6 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, Program zakłada poprawę jakości współpracy z właścicielami zabytków na terenie powiatu. Poprawa jakości współpracy w zakresie reagowania na bieżące zagrożenia z właścicielami zabytków pozostaje jednym z węzłowych problemów opieki. Węzłowe problemy w obrębie współpracy z właścicielami zabytków obejmują następujące zagadnienia:

- zdefiniowanie potrzeb właścicieli w zakresie opieki nad zabytkami;
- poprawa informacji przestrzennej na terenie powiatu, wobec działań inwestycyjnych w obrębie zagadnień ochrony obszarowej;
- partycypacja w zakresie finansowania opieki nad zabytkami;
- określenie stanu prawnego-własnościowego zagrożonych zabytków i zespołów zabytkowych;
- doradztwo w zakresie prawnym;
- poprawa jakości współpracy między właścicielami, samorządem powiatowym i Lubuskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków

założenia programu opieki nad zabytkami województwa lubuskiego

Program opieki nad zabytkami powiatu międzyrzeckiego na lata 2018-2021 w obrębie celów odnosi się wprost do założeń Programu opieki nad zabytkami województwa lubuskiego na lata 2017-2020. Cel strategiczny zakłada: wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego w rozwoju regionu i budowania więzi społecznych. Założenia opieki nad zabytkami województwa lubuskiego obejmują następujące cele priorytetowe:

I. Rozpoznanie zasobu i aktywne zarządzanie dziedzictwem kulturowym:

- prowadzenie badań nad historią regionu i dziedzictwem kulturowym;
- przeciwdziałanie zagrożeniom dla dziedzictwa kulturowego;
- obejmowanie ochroną prawną unikalnych krajobrazów kulturowych;
- wprowadzanie problematyki związanej z ochroną zabytków do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;
- realizacja gminnych i powiatowych programów opieki nad zabytkami;

II. Rewaloryzacja zabytków o wysokiej randze w krajobrazie kulturowym regionu:

- prace przy zabytkach ruchomych i nieruchomych;
- rewitalizacja układów przestrzennych i zespołów budowlanych;
- zabezpieczanie zagrożonych zabytków i zatrzymywanie procesów destrukcji;
- stworzenie systemu finansowania i współfinansowania prac przy zabytkach;

III. Aktywizacja społeczna i gospodarcza w zakresie opieki nad zabytkami:

- aktywizowanie społeczności lokalnych w dziedzinie ochrony i opieki nad zabytkami;
- wspieranie dawnych rzemiosł i technik budowlanych oraz ginących zawodów;
- promowanie dziedzictwa niematerialnego w celu wzmocnienia więzi społecznych;
- tworzenie rozwiązań gospodarczych na rzecz wykorzystania potencjału dziedzictwa kulturowego;
- zagospodarowanie zabytków na cele turystyczne;
- rozwijanie i tworzenie produktów turystycznych w oparciu o dziedzictwo kulturowe.

IV. Edukacja, popularyzacja i promocja dziedzictwa kulturowego:

- wspieranie programów edukacji regionalnej i projektów edukacyjnych oraz obywatelskich wzmacniających kompetencje kulturowe;
- budowa systemu informacji o zabytkach województwa;
- rozwój tematycznych szlaków turystycznych promujących dziedzictwo kulturowe regionu;
- promocja dziedzictwa kulturowego województwa lubuskiego;
- wspieranie lokalnych muzeów i izb muzealnych oraz ich działalności;
- publikacje wydawnictw z zakresu dziedzictwa kulturowego.

Informacja o realizacji Programu opieki nad zabytkami powiatu międzyrzeckiego na lata 2013-2017 (wg danych zawartych w dokumentach sprawozdawczych z realizacji Programu)

Rada Powiatu w Międzyrzeczu uchwałą nr XLIII.251.14 z dnia 26 lutego 2014 roku przyjęła „Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Międzyrzeckiego na lata 2014-2017”. Program został ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubuskiego z dnia 5 marca 2014 r. poz.602. Program opieki nad zabytkami powiatu międzyrzeckiego na lata 2013-2017 został dodatkowo ogłoszony do wiadomości publicznej na stronie Biuletynu Informacji Publicznej. Zgodnie z założeniami Programu, monitoring i ewaluacja Programu realizowana była w cyklach dwuletnich, a stosowne sprawozdania zastały przedłożone Radzie Powiatu Międzyrzeckiego. Cele merytoryczne Programu osiągnięto poprzez dotacje celowe na rzecz podmiotów trzecich, pozyskane środki w ramach

programów finansowania ochrony i opieki nad zabytkami ze środków unijnych i budżetowych a także współpracę z podmiotami na terenie powiatu.

Największe znaczenie w obrębie działań samorządu powiatowego na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami miały przedsięwzięcia ukierunkowane na wspieranie i ochronę zespołu muzealno-zamkowego w Międzyrzeczu, gdzie mieści się Muzeum Ziemi Międzyrzeckiej, ponadto kompleks ten stanowi własność Powiatu Międzyrzeckiego. W dniu 27 listopada 2017 roku w Warszawie podpisano list intencyjny w sprawie współdziałania na rzecz podjęcia prowadzenia Muzeum Ziemi Międzyrzeckiej im. Alfa Kowalskiego jako wspólnej instytucji kultury. Ze strony ministerstwa list podpisał prof. dr hab. Piotr Glišński - Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, ze strony Powiatu - Grzegorz Gabryelski Starosta Międzyrzecki oraz Rafał Mikula Wicestarosta Międzyrzecki. Szczegółowe zasady współpracy zostaną określone w odrębnej umowie, która zostanie podpisana na czas określony nie krótszy niż 10 lat, nie później niż do 30 czerwca 2018 roku. Umowa o współpracy z Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego powinna realnie rozwiązać problemy finansowania muzeum i ochrony jego zasobów.

Odrębny charakter miały działania edukacyjne i promocyjne realizowane wspólnie ze szkołami na terenie powiatu międzyrzeckiego. Sprawozdanie szczegółowe z realizacji Programu na lata 2014-2017 zawiera załącznik do niniejszego Programu.

Analiza SWOT

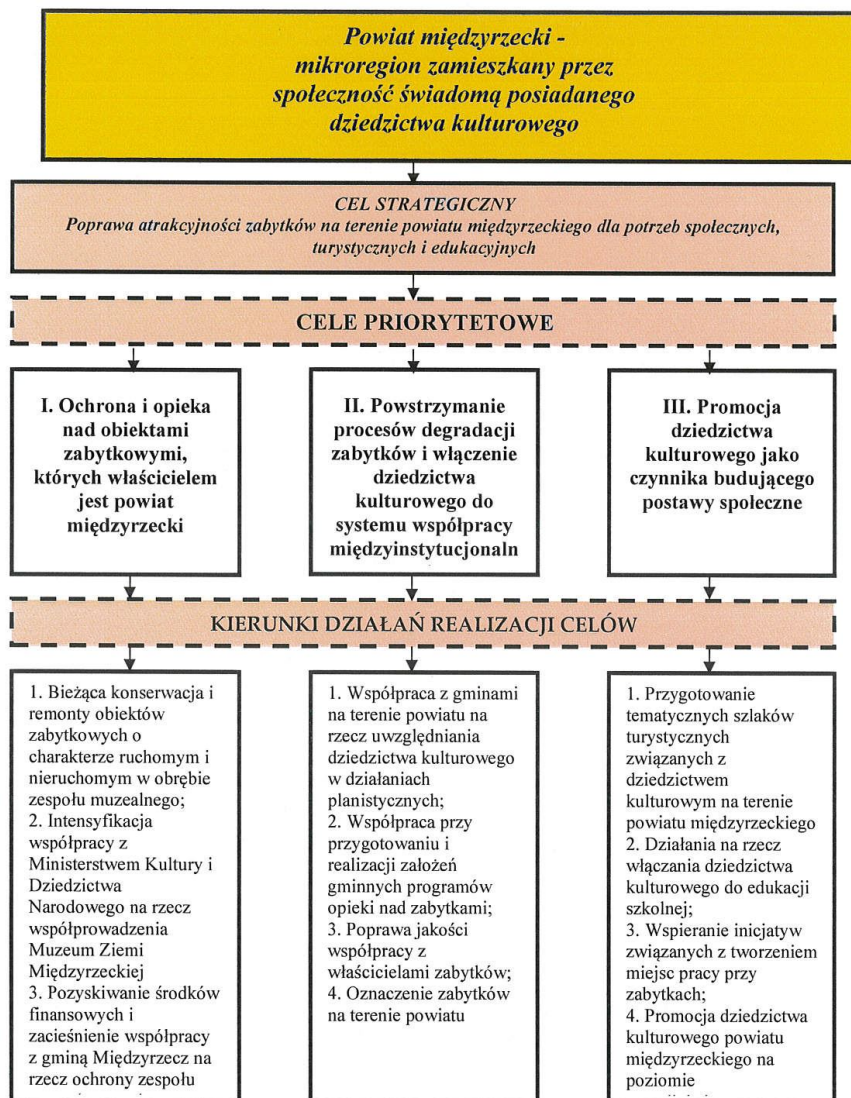
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - zróżnicowany charakter obiektów zabytkowych; - wielokulturowy charakter dziedzictwa kulturowego; - bogactwo form przestrzennych układów ruralistycznych i urbanistycznych; - krajobraz kulturowy o niewielkim stopniu przekształcenia; - nasycenie dziedzictwem archeologicznym terenu powiatu; - obecność placówek muzealnych i kulturalnych; - obecność zabytków o dużym potencjale wykorzystania gospodarczego; - korzystne położenie komunikacyjne; - poprawa wykształcenia społeczności lokalnej; - obecność turystyki indywidualnej i zorganizowanej; - bliskie położenie od ośrodków naukowych; 	<ul style="list-style-type: none"> - niska świadomość społeczna lokalnego dziedzictwa; - brak skoordynowanej polityki samorządowej na szczeblu województwa, powiatu i gmin na rzecz ochrony walorów krajobrazu oraz brak ochrony obszarowej; - niedostateczny i rozdrobniony charakter promocji lokalnego dziedzictwa jako czynnika spajającego mikroregion; - zła jakość nadzorów archeologicznych w obrębie inwestycji; - zły poziom komunikacji publicznej na poziomie lokalnym; - odpływ wykształconej młodzieży do większych ośrodków; - brak współpracy z ośrodkami naukowymi; - niski poziom bazy turystycznej; - brak zaplecza określającego możliwości wykorzystania dziedzictwa kulturowego do celów gospodarczych.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - dostępność środków finansowych z Unii Europejskiej i z budżetu państwa; - system rozwiązań prawnych umożliwiających ochronę zabytków na poziomie samorządowym; - możliwość powołania obiektów ochrony obszarowej; - możliwość poprawy jakości planowania przestrzennego z uwzględnieniem dziedzictwa kulturowego; - poprawa aktywności instytucji samorządowych; - możliwość włączenia zabytków w procesy aktywności gospodarczej; - wzrost świadomości i tożsamości lokalnej; - dostęp do edukacji związanej z problematyką ochrony i opieki nad zabytkami oraz rozwojem 	<ul style="list-style-type: none"> - brak działań w zakresie budowy programów i projektów na rzecz dziedzictwa; - niski poziom wykorzystywania istniejących narzędzi prawnych; - niedostateczny poziom realizacji planów zagospodarowania przestrzennego i rozwiązań programowych na rzecz dziedzictwa na poziomie gmin powiatu - brak programów opieki nad zabytkami; - brak środków umożliwiających realizację wkładów własnych w ramach finansowania z programów krajowych i wspólnotowych; - niski poziom współpracy między instytucjami na różnych szczeblach samorządowych w zakresie ochrony zabytków;

<p>turystycznym regionów; - możliwość kreowania produktów regionalnych;</p>	<p>- niski poziom finansowania Muzeum Ziemi Międzyrzeckiej i innych instytucji prowadzących działalność kulturalną na poziomie lokalnym; - niska aktywność społeczna w zakresie inicjatyw lokalnych; - niski poziom identyfikacji społecznej w wymiarze mikroregionu; - brak zachowań reinwestycyjnych; - brak skoordynowanej edukacji ukierunkowanej na budowanie postaw wobec lokalnego dziedzictwa kulturowego; - brak lokalnych tradycji.</p>
---	---

Analiza SWOT określa obszary potencjalnych konfliktów w obrębie polityki samorządowej ukierunkowanej na zagadnienia ochrony dziedzictwa kulturowego:

1. Polityka gospodarcza, rozwój inwestycji i zaspokajanie zbiorowych potrzeb społeczności lokalnych // Obecność zabytkowych układów przestrzennych, wartościowych obszarów krajobrazowych, koszty finansowe opieki nad zabytkami;
2. Realizacja inwestycji // Uwarunkowania społeczne i kulturowe;
3. Potrzeby i kompetencje w zakresie opieki nad zabytkami // Obiektywne możliwości finansowe i organizacyjne samorządów;
4. Dostęp do dziedzictwa kulturowego // Zasada poszanowania własności prywatnej;
5. Dziedzictwo kulturowe // Ochrona przyrody

Struktura celów Programu

Charakterystyka celów, kierunków i zadań Programu

I. Ochrona i opieka nad obiektami zabytkowymi, których właścicielem jest powiat międzyrzecki

1. Bieżąca konserwacja i remonty obiektów zabytkowych o charakterze ruchomym i nieruchomym w obrębie zespołu muzealnego

- zabezpieczenie i utrzymanie budynków w jak najlepszym stanie technicznym.
- bieżące prace konserwatorskie i pielęgnacyjne w obrębie zespołu parkowego,
- bieżąca konserwacja zbiorów Muzeum Ziemi Międzyrzeckiej,
- zapewnienie warunków dla badań naukowych wokół zespołu muzealno-zamkowego,
- bieżąca współpraca z Lubuskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

2. Intensyfikacja współpracy z Ministerstwem Kultury na rzecz współprowadzenia Muzeum Ziemi Międzyrzeckiej

- określenie mapy potrzeb (wieloletni program rozwoju Muzeum) i założeń dla realizacji umowy o współprowadzenie Muzeum Ziemi Międzyrzeckiej przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- ścisła współpraca z Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego w zakresie planów i założeń ochronnych zbiorów muzealnych oraz nieruchomości w obrębie zespołu,
- promocja współpracy w wymiarze medialnym.

3. Pozyskiwanie środków finansowych i zacieśnienie współpracy z gminą Międzyrzecz na rzecz ochrony zespołu muzealno-zamkowego

- udział w konkursach grantowych związanych z przydzielaniem środków na potrzeby ochrony zabytków,
- współpraca Muzeum Ziemi Międzyrzeckiej z instytucjami kultury gmin Powiatu Międzyrzeckiego na rzecz społeczności lokalnej.

II. Powstrzymanie procesów degradacji zabytków i włączenie dziedzictwa kulturowego do systemu współpracy międzyinstytucjonalnej

1. Współpraca z gminami na terenie powiatu na rzecz uwzględniania dziedzictwa kulturowego w działaniach planistycznych

- bieżące działania na rzecz uwzględniania dziedzictwa kulturowego w obrębie planowania przestrzennego,
- współpraca organów Powiatu Międzyrzeckiego z gminami na rzecz poprawy jakości „polityki reklamowej” w obrębie architektury o charakterze zabytkowym,

2. Współpraca przy przygotowaniu i realizacji założeń gminnych programów opieki nad zabytkami

- współdziałanie z gminami na terenie powiatu w zakresie realizacji założeń gminnych programów opieki nad zabytkami, w tym udział w finansowaniu prac restauratorskich i konserwatorskich obiektów wpisanych do rejestru zabytków i znajdujących się w Gminnych ewidencjach zabytków.

3. Poprawa jakości współpracy z właścicielami zabytków;

- zdefiniowanie potrzeb właścicieli w zakresie opieki nad zabytkami
- przygotowanie informacji dla właścicieli nieruchomości zabytkowych o podstawowych obowiązkach ustawowych na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami;
- partycypacja w zakresie finansowania opieki nad zabytkami;

4. Oznaczenie zabytków na terenie powiatu

- realizacja oznaczenia w formie błękitnej tarczy.

III. Promocja dziedzictwa kulturowego jako czynnika budującego postawy społeczne

1. Przygotowanie tematycznych szlaków turystycznych związanych z dziedzictwem kulturowym na terenie powiatu międzyrzeckiego

- opracowanie i oznaczenie przy współpracy z gminami szlaków turystycznych na terenie powiatu,

2. Działania na rzecz włączenia dziedzictwa kulturowego do edukacji

- kreowanie konkursów i projektów kierowanych do młodzieży szkolnej na terenie powiatu międzyrzeckiego,
- realizacja działań kulturalnych kierowanych do zróżnicowanych grup wiekowych z uwzględnieniem promocji dziedzictwa kulturowego powiatu międzyrzeckiego,
- współpraca z organizacjami pozarządowymi na terenie powiatu, które w celach statutowych mają upowszechnianie wiedzy o zabytkach,

3. Wspieranie inicjatyw związanych z tworzeniem miejsc pracy przy zabytkach

- współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy na rzecz tworzenia staży związanych z pracą przy ochronie i opiece nad zabytkami,

4. Promocja dziedzictwa kulturowego powiatu międzyrzeckiego na poziomie ponadlokalnym

- podjęcie działań na rzecz przygotowania oferty turystycznej ukierunkowanej na zabytki i jej promocja,
- podjęcie działań na rzecz stworzenia przewodnika po atrakcjach kulinarnych powiatu międzyrzeckiego,
- współpraca z instytucjami naukowymi w regionie lubuskim,
- wydawanie wydawnictw promocyjnych ukazujących walory lokalnego dziedzictwa,
- promocja dziedzictwa powiatu w mediach.

Realizacja celów Programu określa potrzebę podjęcia współpracy z instytucjami na terenie powiatu oraz instytucjami i podmiotami, których zakres kompetencji prawnych i merytorycznych oraz obszar działania związane są lub mogą związane być w sposób bezpośredni i pośredni z zagadnieniami ochrony dziedzictwa kulturowego powiatu międzyrzeckiego:

Podmioty bezpośrednie	Podmioty pośrednie
Starostwo Powiatowe w Międzyrzeczu	Lubuski Wojewódzki Konservator Zabytków
Muzeum Ziemi Międzyrzeckiej	Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego
Szkoły średnie na terenie powiatu międzyrzeckiego	Gminy na terenie powiatu międzyrzeckiego
	Organizacje pozarządowe
	Właściciele nieruchomości zabytkowych na terenie powiatu
	Instytucje naukowe: Uniwersytet Zielonogórski, Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Sulechowie, Akademia w Gorzowie Wlkp., Collegium Polonicum w Słubicach
	Kościóły i związki wyznaniowe obecne na terenie powiatu
	Nadleśnictwa, Powiatowy Urząd Pracy
	Biblioteki, archiwa państwowe

Zasady oceny realizacji powiatowego programu opieki nad zabytkami

1. Narzędzia wdrażania Programu

W obrębie narzędzi wdrażania *Programu* przewiduje się następujące instrumenty, jako niezbędnych do realizacji przyjętych celów: a) prawno-administracyjne; b) finansowe; c) instytucjonalne; d) marketingowe.

- a) narzędzia prawno-administracyjne będą odnosiły się do kompetencji samorządu powiatowego w odniesieniu do podstawowych aktów prawnych w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami, w obrębie możliwie szerokich kompetencji i działań przewidzianych przez ustawodawcę. Oznacza to uwzględnianie działań ochronnych w obrębie wszystkich kompetencji powiatu, które dotyczą zagadnień dziedzictwa kulturowego;
- b) instrumenty finansowe będą określały możliwości samorządu powiatu międzyrzeckiego w odniesieniu do środków publicznych stanowiących roczne budżety oraz środków możliwych do pozyskania ze źródeł zewnętrznych;
- c) instrumenty instytucjonalne należą do podstawowych narzędzi budowania współpracy i korelacji na rzecz działań zintegrowanych, w tym realizacji strategii, poprawy jakości współpracy, wymiany doświadczeń;
- d) instrumenty marketingowe (*Public relations*), stanowią narzędzia kreowania pozytywnego wizerunku instytucji prowadzącej, w obrębie zagadnień merytorycznych celów Programu.

Charakter powyższych instrumentów został określony w programach o charakterze rządowym i wojewódzkim, ponadto w programach samorządów gminnych na terenie powiatu międzyrzeckiego. Realizacja *Programu* zakłada współdziałanie Powiatu Międzyrzeckiego z instytucjami trzecimi na bazie w/w założeń programowych oraz bieżącej polityki tych instytucji, mającej wpływ na dziedzictwo kulturowe obecne na terenie powiatu. Oznacza to, że Powiat Międzyrzecki będzie podejmował działania zarówno w formie inicjatyw własnych, jak też będzie uczestniczył w takowych działaniach, które będą realizowane przez inne instytucje.

2. Monitoring i ewaluacja realizacji Programu

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 87, ust. 5), zobowiązuje Zarząd Powiatu do sporządzania sprawozdań z realizacji *Programu* określonych dwuletnimi okresami działań. Sprawozdanie z realizacji Programu przedstawiane jest Radzie Powiatu. Sprawozdanie służy kontroli jakości działań, ewaluacji oraz aktualizacji w zakresie planowania wieloletniego.

Zgodnie z założeniami *Programu* realizacja przewiduje ewaluację splotową, polegającą na ocenie w obrębie czynników obiektywnych, takich jak sytuacja społeczna, komponenty ekonomiczne, pozytywne i negatywne efekty realizacji konkretnych celów. Przyjęcie powyższego rozwiązania w sposób bardziej efektywny pozwoli na poprawę działań w kontekście założeń wieloletnich realizacji polityki poprawy stanu ochrony opieki nad zabytkami. W tym celu po wejściu *Programu* w życie, niezbędnym jest określenie celu ewaluacji, metod gromadzenia danych, oznaczenia terminów oraz odbiorców procesu ewaluacyjnego. Wśród podstawowych danych niezbędnych dla realizacji prawidłowego procesu monitoringu bieżącego przewiduje się ocenę systematyczną następujących danych w odstępach rocznych:

- ilość i jakość działań na rzecz realizacji celów;
- ilość dotacji pozyskanych z zewnątrz w ramach programów finansowania;
- ilość dotacji przydzielonych, jakość ich realizacji oraz poziom w stosunku do okresów wcześniejszych;
- ocena merytorycznego charakteru zrealizowanych projektów;
- ilość i jakość oferty skierowanej do potencjalnych podmiotów współpracy w zakresie realizacji Programu;
- poziom i zakres merytoryczny współpracy międzyinstytucjonalnej;
- monitoring zmian rzeczywistych na tle wykorzystania instrumentów i narzędzi wdrażania, wobec konkretnych obiektów dziedzictwa kulturowego na terenie powiatu.

Zestawienie danych oraz ocena ich jakości będą stanowiły podstawę dwuletnich sprawozdań z realizacji celów Programu. Po upływie czterech lat, zakłada się pełną aktualizację i przygotowanie *Programu* na kolejny okres planowania. Dla celów monitoringu Programu zakłada się powołanie przez Zarząd Powiatu zespołu ds. monitoringu ochrony i opieki nad zabytkami.

Potencjalne źródła finansowania powiatowego programu opieki nad zabytkami

Realizacja Programu przewiduje zróżnicowane źródła finansowania, określające możliwości budżetowe powiatu międzyrzeckiego oraz w zasadniczej części środki pochodzące z funduszy zewnętrznych o charakterze publicznym oraz środki o charakterze prywatnym.

Poziom finansowania ze środków budżetowych powiatu międzyrzeckiego pozostaje ograniczony, zwłaszcza w przypadku działań inwestycyjnych o większej skali kosztowej. Stąd też podstawowe nakłady mogą obejmować głównie różnego rodzaju projekty „miękkie” obejmujące działania nieinwestycyjne w postaci szkoleń, stypendiów, współpracy partnerskiej, różnego rodzaju przedsięwzięcia kulturalne oraz edukacyjne. W przypadku dostępności środków finansowych, powiat międzyrzecki będzie podejmował działania na rzecz dofinansowania działań inwestycyjnych oraz na rzecz remontów i konserwacji obiektów zabytkowych. Wśród ważniejszych źródeł zewnętrznych przewiduje się następujące źródła finansowania *Programu*:

- Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Promesy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach pokrycia wkładów własnych finansowanych z programów europejskich, ponadto środki:
- Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- Funduszu Kościelnego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji,
- Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko Ministerstwa Rozwoju,
- Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka Ministerstwa Rozwoju,
- Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój Ministerstwa Rozwoju,
- z budżetu Unii Europejskiej w ramach perspektywy finansowej na lata 2014-2020 zawarte w Regionalnym Programie Operacyjnym Lubuskie 2020, oraz pozostałe środki w ramach programów krajowych i regionalnych - Europejska Współpraca Terytorialna i Europejski Instrument Sąsiedztwa,
- Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego w ramach dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków położonych na obszarze województwa lubuskiego zgodnie z założeniami *Programu opieki nad zabytkami województwa lubuskiego*;
- Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- inne fundusze w ramach programów pomocowych.

Możliwości finansowania stwarza partnerstwo publiczno-prywatne, zgodnie z Ustawą z 19 grudnia 2008 roku o Partnerstwie publiczno-prywatnym (Dz. U. z 2015, poz. 696).

**WYKAZ ZABYTKÓW NA TERENIE POWIATU MIĘDZYRZECKIEGO WPISANYCH DO
REJESTRU ZABYTKÓW WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO**

kursywą oznaczono obiekty, które obecnie nie istnieją

1: Wykaz zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków- powiat międzyrzecki

Obiekt	Miejscowość	Gmina	Powiat	Adres	Numer rejestru zabytków	Data wydania decyzji/ zawiadomienia
Dom	Bledzew	Bledzew	międzyrzecki	Kościelna 5	852	15.02.1964
Dom	Bledzew	Bledzew	międzyrzecki	Kościelna 6	853	15.02.1964
Dom	Bledzew	Bledzew	międzyrzecki	Kościuszki 10	856	15.02.1964
Dom	Bledzew	Bledzew	międzyrzecki	Kościuszki 2	854	15.02.1964
Dom	Bledzew	Bledzew	międzyrzecki	Kościuszki 25	857	15.02.1964
Dom	Bledzew	Bledzew	międzyrzecki	Kościuszki 7	855	15.02.1964
Dom	Bledzew	Bledzew	międzyrzecki	Rycerska 6	858	15.02.1964
Dom	Bledzew	Bledzew	międzyrzecki	Rynek 1	784	15.02.1964
Dom	Bledzew	Bledzew	międzyrzecki	Rynek 2	847 KOK-I-135/76	15.02.1964 19.11.1976
Dom	Bledzew	Bledzew	międzyrzecki	Rynek 4	848	15.02.1964
Dom	Bledzew	Bledzew	międzyrzecki	Rynek 7	849	15.02.1964
Dom	Bledzew	Bledzew	międzyrzecki	Rynek 8	850	15.02.1964
Dom	Bledzew	Bledzew	międzyrzecki	Wiosny Ludów 4	851	15.02.1964
Kościół p.w. św. Katarzyny	Bledzew	Bledzew	międzyrzecki		184 KOK-I-15/76	16.03.1961 22.10.1976
Młyn pocysterski	Bledzew	Bledzew	międzyrzecki	Plac Klasztorny 3	597 L-415/A	20.06.1963 16.11.2010
Kościół p.w. św. Anny	Nowa Wieś	Bledzew	międzyrzecki		789	15.02.1964
Zespół pałacowo-parkowy: pałac wraz z wyposażeniem wewnątrz, park z okalającym go murem	Nowa Wieś	Bledzew	międzyrzecki		L-187/A	29.11.2005
Dawny zajazd	Osiecko	Bledzew	międzyrzecki		2138	08.05.1971
Pałac	Osiecko	Bledzew	międzyrzecki		2137	08.05.1971
Kościół p.w. św. Mikołaja	Osiecko	Bledzew	międzyrzecki		KOK-I-776/64	15.02.1964
Kościół p.w. Wniebowzięcia NMP	Sokola Dąbrowa	Bledzew	międzyrzecki		2144	08.05.1971
Dwór	Stary Dworek	Bledzew	międzyrzecki		195	16.03.1961
Kościół fil. p.w. św. Józefa	Stary Dworek	Bledzew	międzyrzecki		194	16.03.1961
Kościół paraf. rzym.-kat. p.w. Chrystusa Króla z terenem d. cmentarza	Templewo	Bledzew	międzyrzecki		L-129/A	02.02.2004
Kościół p.w. Zwiastowania NMP	Zemsko	Bledzew	międzyrzecki		815 KOK-I-116/76	15.02.1964 08.11.1976
Oficyna pałacowa tzw. Stary Dworek	Bobowicko	Międzyrzecz	międzyrzecki		783 KOK-I-5/76 KOK-I-101/76	15.02.1964 21.10.1976 05.11.1976
Pałac	Bobowicko	Międzyrzecz	międzyrzecki		66	28.03.1956

					KOK-I-289/79	26.10.1979
Park pałacowy	Bobowicko	Międzyrzecz	międzyrzecki		KOK-I-331	03.09.1985
<i>Kościół p.w. św. Marcina</i>	<i>Bukowiec</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>		260	06.04.1961
Park dworski	Bukowiec	Międzyrzecz	międzyrzecki		A10	20.07.1948
Zespół dworski: budynek mieszkalny, spichlerz, 2 stajnie i gołębnik, obora	Gorzycza	Międzyrzecz	międzyrzecki		580 KOK-I-64/76	15.02.1964 02.11.1976
Dwór	Gorzycza	Międzyrzecz	międzyrzecki		K.O.K. I-554/63	20.06.1963
Kościół fil. p.w. Najświętszego SPJ	Gorzycza	Międzyrzecz	międzyrzecki		736 KOK-I-102/76	15.02.1964 05.11.1976
Dzwonnica kościelna	Gorzycza	Międzyrzecz	międzyrzecki		L-552/A	18.01.2013
Kościół fil. św. Bartłomieja z cmentarzem	Kalsko	Międzyrzecz	międzyrzecki		KOK-I-388/92	07.04.1992
Pałac	Kalsko	Międzyrzecz	międzyrzecki		813	15.02.1964
Kościół paraf. p.w. św. Mikołaja	Kaława	Międzyrzecz	międzyrzecki		787 KOK-I-103/76	15.02.1964 05.11.1976
Obiekt bojowy 717 z zespołu militarnego Frontu Umocnionego Łuku Odry i Warty znanego pod nazwą MRU	Kaława	Międzyrzecz	międzyrzecki		L-223/A	08.08.2006
Kościół fil. p.w. św. Marcina	Kęszycza	Międzyrzecz	międzyrzecki		789 KOK-I-104/76	15.02.1964 05.11.1976
<i>Kościół</i>	<i>Kursko</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>		65	25.11.1955
Pałac	Kursko	Międzyrzecz	międzyrzecki		KOK-I-241/79	22.03.1979
<i>Dom</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>	<i>1 Maja 10</i>	928	15.02.1964
<i>Dom</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>	<i>1 Maja 9</i>	927	15.02.1964
<i>Dom</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>	<i>22 Lipca 17</i>	920	15.02.1964
<i>Dom</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>	<i>3 Maja 10</i>	934	15.02.1964
<i>Dom</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>	<i>3 Maja 12</i>	935	15.02.1964
<i>Dom</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>	<i>3 Maja 14</i>	936	15.02.1964
<i>Dom</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>	<i>3 Maja 6</i>	932	15.02.1964
<i>Dom</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>	<i>3 Maja 7</i>	933	15.02.1964
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	30 Stycznia 3 (d. 37)	976 KOK-I-183/76	15.02.1964 30.11.1976
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	30 Stycznia 4 i 6 (d. 11 i 12)	909 KOK-I-156/76	15.02.1964 26.11.1976
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	30 Stycznia 10 (d. 15)	973 KOK-I-180/76	15.02.1964 30.11.1976
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	30 Stycznia 12 (d. 16)	974 KOK-I-181/76	15.02.1964 30.11.1976
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	30 Stycznia 15 (d. 58)	908 KOK-I-155/76	15.02.1964 26.11.1976
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	30 Stycznia	972	15.02.1964

				2 (d. 10)	KOK-I-179/76	30.11.1976
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	30 Stycznia 28	975	15.02.1964
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	30 Stycznia 38	906	15.02.1964
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	30 Stycznia 58 (d. Sikorskiego 14)	956	15.02.1964
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	30 Stycznia 62 (d. Sikorskiego 16)	957 KOK-I-171/76	15.02.1964 26.11.1976
Kamienica	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	30 Stycznia 75 (d. ul. Sikorskiego 25)	L-31	12.05.2000
<i>Dom</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>	<i>Armii Czerwonej 16</i>	883	15.02.1964
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Armii Czerwonej 38	885	15.02.1964
<i>Dom</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>	<i>Armii Czerwonej 49</i>	887	15.02.1964
<i>Dom</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>	<i>Armii Czerwonej 5, ob. Konstytucji 3 Maja 9</i>	882	15.02.1964
<i>Dom</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>	<i>Armii Czerwonej 50</i>	888	15.02.1964
<i>Dom</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>	<i>Armii Czerwonej 7</i>	884 KOK-I-152/76	15.02.1964 26.11.1976
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Chłodna 16 (d. 4)	890	15.02.1964
<i>Dom</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>	<i>Chłodna 21</i>	892	15.02.1964
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Chłodna 3	889	15.02.1964
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Chłodna 3 (d. 25)	894	15.02.1964
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Chłodna 7 i 9 (d. 22 i 23)	893 KOK-I-153/76	15.02.1964 26.11.1976
D. willa fabrykancka ob. budynek szkoły Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Konstytucji 3 Maja 60 (d. ul. Armii Czerwonej 25)	L-185	23.11.2005
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Krótką 4	924	15.02.1964
<i>Dom</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>	<i>Lipowa 10</i>	776 KOK-I-100/76	15.02.1964 05.11.1976
<i>Dom</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>	<i>Lipowa 11</i>	913	15.02.1964
<i>Dom</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>	<i>Lipowa 16</i>	910	15.02.1964
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Lipowa 2 (d. 1)	902 KOK-I-154/76	15.02.1964 26.11.1976
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Lipowa 3 (d. 18)	912 KOK-I-158/76	15.02.1964 26.11.1976
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Lipowa 5 (d. 17)	911 KOK-I-157/76	15.02.1964 26.11.1976
<i>Dom</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>	<i>Lipowa 5 (dawny)</i>	905	15.02.1964
<i>Dom</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>	<i>Lipowa 8 (dawny)</i>	907	15.02.1964
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Młyńska 1 (d. ul. Orłąt 13)	KOK-I-381/92	11.03.1992

Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Młyńska 10 (d.Orląt 5)	942	15.02.1964
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Młyńska 14 (d. 4)	KOK-I-393/92	14.05.1992
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Młyńska 16 (d. Młyńska 5)	949	15.02.1964
Zespół budynków Aresztu Śledczego (d. budynek Sądu i Więzienia Powiatowego)	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Młyńska 21 (d.Wojska Polskiego 7)	L-55	05.02.2002
Zajazd ob. "Restauracja Piastowska"	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Młyńska 3 (d. ul. Orląt 12)	KOK-I-396/92	15.05.1992
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Młyńska 3 (dawny)	948	15.02.1964
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Młyńska 6 (d.Orląt 2)	940 KOK-I-165/76	15.02.1964 26.11.1976
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Młyńska 8 (d. Orląt 3)	941	15.02.1964
<i>Dom</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>	<i>Młyńska 9a</i>	950 KOK-I-168/76	15.02.1964 26.11.1976
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Ogrodowa 12 (d. Młyńska 1)	947 KOK-I-167/76	15.02.1964 26.11.1976
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Orląt 3	166	26.11.1976
Synagoga	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	P. Skargi 2	595 KOK-I-78/76	20.06.1963 02.11.1976
<i>Dom</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>	<i>Piotra Skargi 6</i>	922	15.02.1964
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Piotra Skargi 8 (d. 10)	862 KOK-I-136/76	15.02.1964 22.11.1976
<i>Dom</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>	<i>Piotra Skargi 9</i>	861	15.02.1964
Zespół dworca kolejowego: budynek dworca, dwie wieże ciśnień, budynek gospodarczy na peronie I	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Plac Powstańców Wielkopolskich 4	L-270/A	05.12.2007
Relikty kolegium Jezuitów	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Podzamcze 1 (d. ul. Zamkowa)	589 KOK-I-73/76	20.06.1963 02.11.1976
Zespół zamkowy: zamek, muzeum /dawne starostwo z oficyną/, park	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Podzamcze 2	K.Kons. I-8/53 KOK-I-256/79	30.10.1953 04.06.1979
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Różana 4 (d. 2)	943	15.02.1964
<i>Dom</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>	<i>Różana 4 (dawny)</i>	944	15.02.1964
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Różana 5	945	15.02.1964
Ratusz	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Rynek 1	266 KOK-I-37/76	06.04.1961 25.10.1976
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Rynek 10 (d.	876	15.02.1964

				11)	KOK-I-149/76	22.11.1976
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Rynek 11 (d. 10)	875 KOK-I-148/76	15.02.1964 22.11.1976
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Rynek 12 (d. 9)	819 KOK-I-117/76	15.02.1964 08.11.1976
Kościół poewangelicki p.w. św. Wojciecha	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Rynek 13 (d. ul. Ogrodowa 7)	63 KOK-I-4/76	15.10.1955 21.10.1976
<i>Dom</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>	<i>Rynek 16</i>	<i>879</i>	<i>15.02.1964</i>
<i>Dom</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>	<i>Rynek 21</i>	<i>881</i>	<i>15.02.1964</i>
Kamienica	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Rynek 3	443/98	30.03.1998
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Rynek 6 (d. 15)	774 KOK-I-99/76	30.01.1964 05.11.1976
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Rynek 7 (d. 14)	878 KOK-I-151/76	15.02.1964 26.11.1976
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Rynek 8 (d. 13)	877 KOK-I-150/76	15.02.1964 22.11.1976
<i>Dom</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>	<i>Sikorskiego 26</i>	<i>958</i>	<i>15.02.1964</i>
<i>Dom</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>	<i>Sikorskiego 7</i>	<i>953</i>	<i>15.02.1964</i>
<i>Dom</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>	<i>Sikorskiego 8</i>	<i>954</i> <i>KOK-I-169/76</i>	<i>15.02.1964</i> <i>26.11.1976</i>
<i>Dom</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>	<i>Sikorskiego 9</i>	<i>955</i> <i>KOK-I-170/76</i>	<i>15.02.1964</i> <i>26.11.1976</i>
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Spokojna 10	963 KOK-I-172/76	15.02.1964 26.11.1976
<i>Dom</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>	<i>Spokojna 11</i>	<i>964</i> <i>KOK-I-173/76</i>	<i>15.02.1964</i> <i>26.11.1976</i>
<i>Dom</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>	<i>Spokojna 12</i>	<i>965</i> <i>KOK-I-174/76</i>	<i>15.02.1964</i> <i>26.11.1976</i>
<i>Dom</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>	<i>Spokojna 13</i>	<i>966</i> <i>KOK-I-175/76</i>	<i>15.02.1964</i> <i>26.11.1976</i>
<i>Dom</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>	<i>Spokojna 14</i>	<i>967</i>	<i>15.02.1964</i>
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Spokojna 2 ob. 1	959	15.02.1964
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Spokojna 6	960	15.02.1964
<i>Dom</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>	<i>Spokojna 7</i>	<i>961</i>	<i>15.02.1964</i>
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Spokojna 8	962	15.02.1964
Budynek remizy strażackiej	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Staszica 1	L-230/A	20.10.2006
<i>Dom</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>	<i>Strzelecka 12</i>	<i>937</i>	<i>15.02.1964</i>
<i>Dom</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>	<i>Strzelecka 13</i>	<i>938</i> <i>KOK-I-163/76</i>	<i>15.02.1963</i> <i>26.11.1976</i>
<i>Dom</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>Międzyrzecz</i>	<i>międzyrzecki</i>	<i>Strzelecka 14</i>	<i>939</i> <i>KOK-I-164/76</i>	<i>15.02.1963</i> <i>16.11.1976</i>
Cerkiew paraf. p.w. św. Cyryla i Metodego	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Ściegiennego 4	WKZ-I-431/94	27.12.1994
Kościół paraf. p.w. św. Jana Chrzciciela	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Mieszka I 13 (d. 22 Lipca)	588 KOK-I-72/76 L-311/A	20.06.1963 02.11.1976 27.03.2009
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Mieszka I 14 (d. 22 Lipca 5)	917	15.02.1964
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Mieszka I 21 (d. 22 Lipca 13)	919	15.02.1964
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Mieszka I 25 (d. 22 Lipca 12)	918	15.02.1964
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Mieszka I 5 (d. 22 Lipca 21)	KOK-I-421/93	25.06.1993

Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Mieszka I 7 (d. 22 Lipca 20)	594 KOK-I-77/76	15.02.1964 02.11.1976
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Mieszka I 8 (d.22 Lipca 2)	914	15.02.1964
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Mieszka I 9 (d. 22 Lipca 19)	921	15.02.1964
Aleja lipowa	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Kazimierza Wielkiego	2159	01.06.1974
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Kazimierza Wielkiego 10 (d Spółdzielcza 5)	969 KOK-I-176/76	15.02.1964 26.11.1976
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Kazimierza Wielkiego 12 (d. Spółdzielcza 6)	970 KOK-I-177/76	15.02.1964 26.11.1976
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Kazimierza Wielkiego 14 (Spółdzielcza 7)	866 KOK-I-140/76	15.02.1964 22.11.1976
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Kazimierza Wielkiego 16 (d. Spółdzielcza 8)	867 KOK-I-141/76	15.02.1964 22.11.1976
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Kazimierza Wielkiego 18 (d. Spółdzielcza 9)	868 KOK-I-142/76	15.02.1964 22.11.1976
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Kazimierza Wielkiego 2 (d. Spółdzielcza 1)	968	15.02.1964
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Kazimierza Wielkiego 20 (d. Spółdzielcza 10)	869	15.02.1964
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Kazimierza Wielkiego 22 (d. Spółdzielcza 11)	870 KOK-I-144/76	15.02.1964 22.11.1976
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Kazimierza Wielkiego 24 (d Spółdzielcza 12)	971 KOK-I-178/76	15.02.1964 26.11.1976
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Kazimierza Wielkiego 34 (d. 3)	929 KOK-I-161/76	15.02.1964 26.11.1976
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Kazimierza Wielkiego 38 (d. 7)	930 KOK-I-160/76	15.02.1964 26.11.1976
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Kazimierza Wielkiego 4 (d. Spółdzielcza 2)	863 KOK-I-137/76	15.02.1964 22.11.1976
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Kazimierza Wielkiego	864 KOK-I-138/76	15.02.1964 22.11.1976

				6 (d. Spółdzielcza 3)		
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Kazimierza Wielkiego 8	931 KOK-I-162/76	15.02.1964 26.11.1976
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Kazimierza Wielkiego 8 (Spółdzielnia 4)	865 KOK-I-139/76	15.02.1964 22.11.1976
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Wesoła 1 (d. 12)	923 KOK-I-159/76	15.02.1964 26.11.1976
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Wesoła 10 (d. 5)	873 KOK-I-146/76	15.02.1964 22.11.1976
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Wesoła 12 (d. 6)	874 KOK-I-147/76	15.02.1964 22.11.1976
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Wesoła 14 (d. 7)	592 KOK-I-75/76	20.06.1963 02.11.1976
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Wesoła 16 (d. 8)	KOK-I-563/63 KOK-I-76/76	20.06.1963 02.11.1976
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Wesoła 18 (d. 9)	KOK-I-426/94	08.04.1994
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Wesoła 2 (d. 1)	591 KOK-I-74/76	20.06.1963 02.11.1976
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Wesoła 4 (d. 2)	871 KOK-I-143/76	15.02.1964 22.11.1976
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Wesoła 6 (d. 3)	872 KOK-I-145/76	15.02.1964 22.11.1976
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Wesoła 8 (d. 4)	KOK-I-425/94	29.03.1994
Zabudowania folwarczne (mieszkalne i gospodarcze)	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Winnica	2136	08.05.1971
Dom	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Winnica 20 (d. 17)	926	15.02.1964
Dawna karczma	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	Zachodnia 2	925 KOK-I-257/79	15.02.1964 04.06.1979
Zespół urbanistyczno-krajobrazowy miasta Międzyrzecz	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki		72 2171/75 KOK-I-6/76	07.11.1957 31.01.1975 21.10.1976
Centralny Odcinek Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego zlokalizowany na terenie gmin Międzyrzecz, Lubrza, Świebodzin	Międzyrzecz Gmina, Lubrza Gmina, Świebodzin Gmina	Międzyrzecz	międzyrzecki, świebodziński		L-460/A	26.10.2011
Cmentarz przyszpitalny	Międzyrzecz-Obrzyce	Międzyrzecz	międzyrzecki	ul. Poznańska 56	KOK-I-379/92	13.02.1992
Kościół fil. p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP przy szpitalu psychiatrycznym	Międzyrzecz-Obrzyce	Międzyrzecz	międzyrzecki	Poznańska 109	KOK-I-391/92	13.04.1992
Zespół	Międzyrzecz-	Międzyrzecz	międzyrzecki	Poznańska 109	KOK-I-389/92	13.04.1992

Szpitala Psychiatryczne go	Obrzyce					
Budynek Dyrekcji Szpitala Psychiatryczne go	Międzyrzecz-Obrzyce	Międzyrzecz	międzyrzecki		KOK-I-390/92	13.04.1992
Spichlerz	Pieski	Międzyrzecz	międzyrzecki		2139	08.05.1971
Leśniczówka	Porąbka	Międzyrzecz	międzyrzecki	Porąbka 12	2140	08.05.1971
Kościół fil. p.w. św. Wojciecha	Święty Wojciech	Międzyrzecz	międzyrzecki		583 KOK-I-67/76	20.06.1963 02.11.1976
Kościół fil. p.w. św. Barbary	Wysoka	Międzyrzecz	międzyrzecki		265	06.04.1961
Kościół rzymskokatolicki filialny pod wezwaniem św. Józefa wraz z otoczeniem	Wyszanowo	Międzyrzecz	międzyrzecki		L-466/A	24.11.2011
Kościół p.w. św. Kazimierza	Chełmsko	Przytoczna	międzyrzecki		800 KOK-I-109/76	15.02.1964 08.11.1976
Kościół paraf. p.w. Trójcy Świętej	Goraj	Przytoczna	międzyrzecki	Goraj 23	191	16.03.1961
Zespół folwarczny (21 obiektów) + park	Goraj	Przytoczna	międzyrzecki	Goraj 4	L-30	10.05.2000
Kościół fil. Niepokalanego Poczęcia NMP	Krobielewo	Przytoczna	międzyrzecki	Goraj 23	2135	08.05.1971
Dom	Przytoczna	Przytoczna	międzyrzecki	Dworcowa 24	859	15.02.1964
Założenie dworsko-parkowe	Przytoczna	Przytoczna	międzyrzecki	Zamkowa 2	598 KOK-I-351/91	20.06.1963 05.04.1991
Kościół paraf. p.w. Świętej Trójcy wraz z obszarem historycznego cmentarza	Przytoczna	Przytoczna	międzyrzecki	Jeziorna 8	L-212/A	05.06.2006
Zespół budynków Domu Pomocy Społecznej dla Dorosłych	Rokitno	Przytoczna	międzyrzecki	Rokitno 58	L-54	18.01.2002
Kościół p.w. MB Królowej Polski	Rokitno	Przytoczna	międzyrzecki	Rokitno 37	192 KOK-I-258/79	16.03.1961 04.06.1979
Kaplica p.w. Najświętszej Panny Marii	Rokitno	Przytoczna	międzyrzecki		2142	08.05.1971
Kościół fil. p.w. św. Anny	Twierdzielewo	Przytoczna	międzyrzecki		814 KOK-I-115/76	15.02.1964 08.11.1976
Spichlerz	Policko	Pszczew	międzyrzecki		581 KOK-I-65/76	20.06.1963 02.11.1976
Dom	Pszczew	Pszczew	międzyrzecki	Poznańska 103 ob.30, d.	823 KOK-I-120/76	15.02.1964 08.11.1976

				Poznańska 102		
Dom	Pszczew	Pszczew	międzyrzecki	Poznańska 107 ob. 33	824	15.02.1964
Dom, obecnie Muzeum "Dom Szewca"	Pszczew	Pszczew	międzyrzecki	Rynek 19, Świerczewskiego 69, d. Poznańska 71	826 2002 KOK-I-12/76	15.02.1964 27.12.1973 22.10.1976
Dom	Pszczew	Pszczew	międzyrzecki	Rynek 54, d. Świerczewskiego 54, ob. Rynek 2	821 KOK-I-119/76	15.02.1964 08.11.1976
Dom	Pszczew	Pszczew	międzyrzecki	Świerczewskiego 62 ob.10, ob. Rynek 10	825 KOK-I-121/76	15.02.1964 08.11.1976
Budynek gospodarczy	Pszczew	Pszczew	międzyrzecki	Zamkowa 138, ob. Zamkowa 13	796	15.02.1964
Kościół p.w. św. Marii Magdaleny	Pszczew	Pszczew	międzyrzecki	Sikorskiego 15	264	06.04.1961
Plebania	Pszczew	Pszczew	międzyrzecki	Sikorskiego 15	820 KOK-I-118/76	15.02.1964 08.11.1976
Zespół dworski: dwór, park z grodziskiem	Pszczew	Pszczew	międzyrzecki	Batorego 11	582 KOK-I-66/76	20.06.1963 02.11.1976
Kościół p.w. Niepokalanego Serca NMP	Murzynowo	Skwierzyna	międzyrzecki		2106 L-318/A	04.05.1971 07.05.2009
Spichlerz	Skwierzyna	Skwierzyna	międzyrzecki	B. Prusa 1	2111 L-346/A	04.05.1971 02.10.2009
Cmentarz żydowski	Skwierzyna	Skwierzyna	międzyrzecki	Międzyrzecka	KOK-I-416/92	02.11.1992
Kamienica	Skwierzyna	Skwierzyna	międzyrzecki	Rynek 6	L-1/99	30.03.1999
Kościół paraf. p.w. św. Mikołaja	Skwierzyna	Skwierzyna	międzyrzecki		193 KOK-I-21/76 L-335/A	16.03.1961 22.10.1976 15.07.2009
Dom mieszkalny	Skwierzyna	Skwierzyna	międzyrzecki	Rynek 23	600	20.06.1963
Zespół urbanistyczno-krajobrazowy	Skwierzyna	Skwierzyna	międzyrzecki		86 2176/75	16.04.1958 31.01.1975
Kościół filialny p.w. Najświętszego Zbawiciela	Skwierzyna	Skwierzyna	międzyrzecki		L-287/A	03.06.2008
Kościół fil. p.w. MB Królowej Polski	Świniary	Skwierzyna	międzyrzecki		KOK-I-44/76	26.10.1976
Układ urbanistyczny wsi Trzebiszewo	Trzebiszewo	Skwierzyna	międzyrzecki		2115	06.05.1971
Pałac	Wiejce	Skwierzyna	międzyrzecki		2116 L-317/A	06.05.1973 05.05.2009
Park, relikw folwarku oraz budynek rządcówki (d. spichlerza) z zespołu pałacowo-	Wiejce	Skwierzyna	międzyrzecki		L-62	04.09.2002

parkowo- folwarcznego						
Dom	Brójce	Trzciel	międzyrzecki	1 Maja 7	810	15.02.1964
Dom	Brójce	Trzciel	międzyrzecki	1 Maja 9	811	15.02.1964
Dom	Brójce	Trzciel	międzyrzecki	Poznańska 38	805	15.02.1964
Dom	Brójce	Trzciel	międzyrzecki	Świebodzińska 11	804 KOK-I-113/76	15.02.1964 08.11.1976
Dom	Brójce	Trzciel	międzyrzecki	Świebodzińska 15	807	15.02.1964
Dom	Brójce	Trzciel	międzyrzecki	Świebodzińska 19	808 KOK-I-114/76	15.02.1964 08.11.1976
Dom	Brójce	Trzciel	międzyrzecki	Świebodzińska 21	809	15.02.1964
Dom	Brójce	Trzciel	międzyrzecki	pl. Wiosny Ludów 23	803 KOK-I-112/76	15.02.1964 08.11.1976
Dom	Brójce	Trzciel	międzyrzecki	pl. Wiosny Ludów 4	801 KOK-I-110/76	15.02.1964 08.11.1976
Dom	Brójce	Trzciel	międzyrzecki	pl. Wiosny Ludów 8	802 KOK-I-111/76	15.02.1964 08.11.1976
Kościół rzymskokatoli cki parafialny pw. Imienia Najświętszej Maryi Panny	Brójce	Trzciel	międzyrzecki		L-462/A	04.11.2011
Kościół paraf. p.w. św. Jana Chrzyciela	Chociszewo	Trzciel	międzyrzecki		494	20.06.1963
Magazyn zbożowy	Chociszewo	Trzciel	międzyrzecki		812	15.02.1964
Dworek (czworak)	Łagowiec	Trzciel	międzyrzecki		793	15.02.1964
Dwór	Stary Dwór	Trzciel	międzyrzecki		797 KOK-I-106/76	15.02.1964 08.11.1976
Dom	Trzciel	Trzciel	międzyrzecki	Grunwaldzka 12	835 KOK-I-131/76	15.02.1964 19.11.1976
Dom	Trzciel	Trzciel	międzyrzecki	Grunwaldzka 17	827 KOK-I-122	15.02.1964 08.11.1976
Dom	Trzciel	Trzciel	międzyrzecki	Grunwaldzka 18	830	15.02.1964
Dom	Trzciel	Trzciel	międzyrzecki	Grunwaldzka 9, ob. Szkolna 9	585 KOK-I-69/76	20.06.1963 02.11.1976
Dom	Trzciel	Trzciel	międzyrzecki	Koszykarska 10	846 KOK-I-134/76	15.02.1964 19.11.1976
Dom	Trzciel	Trzciel	międzyrzecki	Kościuszki 1	841	15.02.1964
Dom	Trzciel	Trzciel	międzyrzecki	Kościuszki 2	842	15.02.1964
Dom	Trzciel	Trzciel	międzyrzecki	Kościuszki 7 ob. 22	584 KOK-I-68/76	20.06.1963 02.11.1976
Dom	Trzciel	Trzciel	międzyrzecki	Mickiewicza 1	798 KOK-I-107/76	15.02.1964 08.11.1976
Dom	Trzciel	Trzciel	międzyrzecki	Mickiewicza 15	829 KOK-I-124/76	15.02.1964 08.11.1976
Dom	Trzciel	Trzciel	międzyrzecki	Mickiewicza 16	838 KOK-I-132/76	15.02.1964 19.11.1976
Dom	Trzciel	Trzciel	międzyrzecki	Mickiewicza 19	586 KOK-I-70/76	20.06.1963 02.11.1976
Dom	Trzciel	Trzciel	międzyrzecki	Mickiewicza 20	587 KOK-I-71/76	20.06.1963 02.11.1976
Dom	Trzciel	Trzciel	międzyrzecki	Mickiewicza 4	837	15.02.1964
Dom	Trzciel	Trzciel	międzyrzecki	Poznańska 3	836	15.02.1964
Dom	Trzciel	Trzciel	międzyrzecki	Poznańska 6	845	15.02.1964
Dom	Trzciel	Trzciel	międzyrzecki	Sikorskiego 10	833	15.02.1964

					KOK-I-129/76	19.11.1976
Dom	Trzciel	Trzciel	międzyrzecki	Sikorskiego 11	840	15.02.1964
Plebania	Trzciel	Trzciel	międzyrzecki	Wolności 6	799 KOK-I-108/76	15.02.1964 08.11.1976
Dom	Trzciel	Trzciel	międzyrzecki	Wolności 19	834 KOK-I-130/76	15.02.1964 19.11.1976
Dom	Trzciel	Trzciel	międzyrzecki	Zbąszyńska 41	828 KOK-I-123/76	15.02.1964 08.11.1976
Dom	Trzciel	Trzciel	międzyrzecki	Zjednoczenia 1	831 KOK-I-127/76	15.02.1964 19.11.1976
Dom	Trzciel	Trzciel	międzyrzecki	Zjednoczenia 18	832 KOK-I-128/76	15.02.1964 19.11.1976
Dom	Trzciel	Trzciel	międzyrzecki	Zjednoczenia 3	839 KOK-I-133/76	15.02.1964 19.11.1976
Historyczny układ urbanistyczny miejscowości Trzciel	Trzciel	Trzciel	międzyrzecki		L-611/A	10.10.2013
Kościół parafialny p.w. św. Wojciecha wraz z otoczeniem	Trzciel	Trzciel	międzyrzecki	pl. Wolności 8	L-240/A	12.01.2007
Dom	Trzciel	Trzciel	międzyrzecki	Główna 46 ob. 64	843	15.02.1964

2: Wykaz zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków- powiat międzyrzecki

Miejscowość	Gmina	Powiat	Obiekt	Numer rej.	Data wpisu
Bledzew	Bledzew	międrzrceki	Wystrój i wyposażenie wnętrza kościoła paraf. w Bledzewie (33 pozycje)	94	18.07.1973
Bledzew	Bledzew	międrzrceki	Pomnik św. Jana Nepomucena położony na Rynku w Bledzewie	L-B-111	07.07.2011
Nowa Wieś	Bledzew	międrzrceki	Wyposażenie i wystrój kościoła filialnego pw. św. Anny w Nowej Wsi: 1. ołtarz główny z 1757 r., 2. ambona z 1757 r., 3. malowidła znajdujące się na stropie nawy i prezbiterium z 1757 r.	L-B-45 (1-3)	23.03.2007
Sokola Dąbrowa	Bledzew	międrzrceki	Wyposażenie kościoła paraf. p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Sokolej Dąbrowie: 1. ołtarz główny z poł. XVIII w.; 2. feretron z obrazami Matki Boskiej Szkaplerznej i św. Józefa z l. 80. XIX w.; 3. obraz św. Józefa z XVIII/XIX w.; 4. obraz Matki Boskiej Różańcowej z XVIII/XIX w.; 5. cykl 14 obrazów "Drogi krzyżowej" z k. XIX w.; 6. rzeźba Najświętszego Serca Pana Jezusa z k. XIX w.; 7. rzeźba Niepokalanego Serca Najświętszej Marii Panny z k. XIX w.; 8. wieczna lampa poł. XVIII w., 9. kielich mszalny z l. ćw. XVII w.; 10. puszka na komunikanty z pocz. XIX w.; 11. monstrancja z poł. XVIII w.; 12. dzwon z XV/XI w. (?); 13. świeczniki ołtarzowe 4 szt. z XVIII w.; 14. świeczniki ołtarzowe 4 szt. z 1802 r.	L-B-86/poz.1-14/	12.01.2010
Stary Dworek	Bledzew	międrzrceki	Barokowy wystrój kościoła fil. p.w. św. Józefa: 1. Ołtarz główny: tabernakulum l. ćw. XVIII w.; 2. Ołtarz boczny Św. Bernarda z Clairveaux poł. XVIII w.; 3. Ołtarz boczny św. Jana Nepomucena; 4. Obraz Rodzina Marii 1759 r.; 5. Obraz Ukrzyżowanie 1641 r.; 6. Obraz Św. Roberta k. XVII w.	L-B-4/1-9/	04.06.2001
Stary Dworek	Bledzew	międrzrceki	Kolumna Maryjna	L-B-37	13.06.2006
Bukowiec	Międrzrzec z	międrzrceki	Wystrój i wyposażenie kościoła w Bukowcu: 1. balustrada empory; 2. ambona; 3. dekoracja ołtarza; 4. krzyż procesyjny; 5. drzwi z okuciami; 6. zamek, 7. klamka; 8. klucz; 9. skarbona	96	18.07.1973
Międrzrzec z	Międrzrzec z	międrzrceki	Wystrój architektoniczny i wyposażenie wnętrza kościoła paraf. p.w. św. Jana Chrzciciela w Międrzrzeczu (17 pozycji) oraz z kościoła p.w. św. Wojciecha (2 pozycje)	22/70	02.11.1970
Międrzrzec z	Międrzrzec z	międrzrceki	Stołarka drzwiowa (65 pozycji)	21/B/70	02.11.1970
Międrzrzec z	Międrzrzec z	międrzrceki	Elementy wyposażenia i wystroju kościoła paraf. p.w. Jana Chrzciciela w Międrzrzeczu: 1. Polichromie	L-B-149/poz.1-15	04.03.2014

			sklepienia i ścian prezbiterium z 1545 r.; 2. Stacje Drogi Krzyżowej z 1843 r.- 14 szt.; 3. Ambona z ok. 1888 r.; 4. Konfesjonały duże- 2 szt. po 1888 r.; 5. Konfesjonały małe- 2 szt. po 1888 r.; 6. Kropielnice - 2 szt. k. XIX w.; 7. Krzyż procesyjny k. XIX w.; 8. Monstrancja k. XIX w.; 9. Relikwiarz (św. Jana Chrzciciela) 4 ćw. XIX w.; 10. Relikwiarz (Krzyża Świętego) 4 ćw. XIX w.; 11. Relikwiarz (św. Pawła) 4 ćw. XIX w.; 12. Organy z 1935 r.; 13. Krucyfiks l. 30. XX w.; 14. Empora chóru muzycznego; 15. Drzwi wejścia głównego		
Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecz	Elementy wyposażenia i wystroju kościoła paraf. pw. św. Wojciecha w Międzyrzeczu: 1. Ołtarz główny 1834 r.; 2. Chrzcielnica 1861 r.; 3. Krzyż ołtarzowy XIX w. ?; 4. Dzwon 1924 r.	L-B-156/poz.1-4	27.03.2015
Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecz	Zespół trzech dzwonów umieszczonych w obrębie wieży kościoła paraf. pw. św. Jana Chrzciciela położonego przy ul. Mieszka I w Międzyrzeczu	L-B-166/poz. 1-3	30.03.2016
Międzyrzecz-Obrzyce	Międzyrzecz	międzyrzecz	Witraż "św. Jan Chrzciciel" w kościele fil. p.w. Podwyższenia Krzyża w Międzyrzeczu- Obrzycach	KOK-II-14/92	30.12.1992
Międzyrzecz-Obrzyce	Międzyrzecz	międzyrzecz	Witraż z postacią Mojżesza w kościele fil. p.w. Podwyższenia Krzyża w Międzyrzeczu- Obrzycach	KOK-II-12/93	04.01.1993
Międzyrzecz-Obrzyce	Międzyrzecz	międzyrzecz	Witraż z przedstawieniem Chrystusa w kościele fil. p.w. Podwyższenia Krzyża w Międzyrzeczu- Obrzycach	KOK-II-13/93	04.01.1993
Wysoka	Międzyrzecz	międzyrzecz	Barokowy wystrój i wyposażenie wnętrza w kościele fil. p.w. św. Barbary w Wysokiej: 1. Ołtarz główny; 2. Ołtarz boczny; 3. Ołtarz boczny; 4. Ołtarz boczny; 5. Ławki (10 par); 6. Prospekt organowy z organami; 7. Chrzcielnica; 8. Polichromia ścian; 9. Polichromia stropu	L-B-1/1-9/	30.04.2001
Wyszanowo	Międzyrzecz	międzyrzecz	Późnobarokowe i rokokowe wyposażenie pochodzące z nieistniejącego kościoła jezuitów w m. Międzyrzecz, ob. przechowywane w kościele fil. p.w. św. Józefa w m. Wyszczanowo: 1. Ołtarz główny, 2. Chrzcielnica; 3. Ambona; 4. Konfesjonał; 5. Obraz "Św. Józef"; 6. Krucyfiks	L-B-16/1-6/	01.03.2004
Wyszanowo	Międzyrzecz	międzyrzecz	Elementy wyposażenia i wystroju kościoła fil. p.w. św. Józefa: 1.organy piszczałkowe z 2 poł. XIX w.; 2. rzeźba Matki Bożej z Dzieciątkiem z k. XVIII w.	L-B-139/ poz. 1-2/	22.05.2013
Goraj	Przytoczna	międzyrzecz	Ołtarz główny w kościele paraf. p.w. św. Trójcy w Goraju	41/96	12.08.1996
Rokitno	Przytoczna	międzyrzecz	Wyposażenie kościoła paraf. w Rokitnie (38 pozycji)	B-7/79	01.08.1979
Rokitno	Przytoczna	międzyrzecz	Wyposażenie Bazyliki Matki Bożej Królowej Rokitniańskiej: 1. stacje	L-B-29 /1-3/	29.09.2005

			drogi krzyżowej z 2 ćw. XVIII w. (14 szt.); 2. obraz Matki Boskiej Częstochowskiej z poł. XIX w.; 3. obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem z 1 poł. XIX w.		
Rokitno	Przytoczna	międzyrzecki	Organy piszczałkowe- instrument w bazylice mniejszej p.w. Matki Bożej Rokitniańskiej w Rokitnie	L-B-85	16.11.2009
Pszczew	Pszczew	międzyrzecki	Kamienna rzeźba św. Wojciecha z 1774 r. ustawiona przy rozwidleniu dróg z Pszczewa do Silnej i Świechocina	L-B-3	04.06.2001
Pszczew	Pszczew	międzyrzecki	Kapliczka murowana wraz z drewnianą figurą św. Józefa z Dzieciątkiem Jezus (zlokalizowana na Rynku w Pszczewie)	L-B-21/04	14.09.2004
Pszczew	Pszczew	międzyrzecki	Dwa wagony pasażerskie czteroosiowe: 1. wagon klasy 3, producent "Breda" Włochy, seria Cz 31000 typ 1931 (nr inw 8060962 Xoa) z 1933 r.; 2. wagon klasy 1/2, producent "OM" Włochy, seria Abz 52000, typ 1939 (nr inw 3/179/00037/700) z 1939 r. zgromadzone na stacji kolejowej w m. Pszczew	L-B-77/poz. 1-2	16.07.2009
Trzebiszewo	Skwierzyna	międzyrzecki	Wypożyczenie kościoła paraf. w Trzebiszewie: 1. obraz św. Jana Nepomucena w ołtarzu głównym ok. poł. XIX w.; 2. Obraz Matki Boskiej Różańcowej ok. poł. XIX w.; 3. Krucyfiks XVIII-XIX w.; 4. Rzeźba św. Jana ok. poł. XIX w.; 5. Rzeźba św. Marka ok. poł. XIX w.; 6. Rzeźba św. Łukasza ok. poł. XIX w.; 7. Obraz Matki Boskiej wśród Aniołów ok. poł. XIX w.; 8. Obraz św. Jana Nepomucena ok. poł. XIX w.; 9. Świecznik ok. poł. XIX w.; 10. Lichtarze 14 szt. 2. poł. XIX w.	146	26.08.1974
Wiejce	Skwierzyna	międzyrzecki	Wystrój wnętrza pałacu	32	06.05.1973
Brójce	Trzciel	międzyrzecki	Obiekty znajdujące się na terenie wsi (7 drzwi- klasycyzm, drewno, pocz. XIX w.): ul. Mieszka I 15,17; ul. Sportowa 1; ul. Poznańska 58; Pl. Wolności 7, 23, 25	95	18.07.1973
Chociszewo	Trzciel	międzyrzecki	7 elementów wyposażenia kościoła paraf. p.w. Narodzenia św. Jana Chrzciciela: 1. ołtarz główny; 2. Ambona; 3. Chrzcielnica; 4. ołtarz boczny z obrazem św. Bernarda z Clairvaux; 5. ołtarz boczny z obrazem Pokłonu Pasterzy; 6. grupa Ukrzyżowania; 7. obraz "Ścięcie św. Jana Chrzciciela"	L-B-43 (1-7)	27.11.2006
Stary Dwór	Trzciel	międzyrzecki	Późnobarokowe wyposażenie kościoła paraf. p.w. św. Wawrzyńca w Starym Dworze: 1. ołtarz gł.- 1 poł. XVIII w.; 2. ołtarz boczny p.w. św. Rodziny- 1 poł. XVIII w.; 3. nastawa ołtarza bocznego p.w. Św. Krzyża- 1 poł. XVIII w.; 4. ambona 1 poł. XVIII w.; 5. cztery figury drewniane- św.	L-B-15/1-8/	26.02.2004

			Franciszka, św. Antoniego, NMP Niepokalanie Poczętej, Najśw. Serca Pana Jezusa- 2 poł. XVIII w.; 6. świecznik paschalny- poł. XVIII w.; 7. 14 obrazów stacji drogi krzyżowej- 2 poł. XVIII w., 8. figura Chrystusa Zmartwychwstałego		
Trzciel	Trzciel	międzyrzecki	Sześć elementów wyposażenia kościoła paraf. p.w. św. Wojciecha w Trzciel: 1. ołtarz główny z pocz. XIX w., 2. obraz Ukrzyżowanie z XVIII/XIX w. w ołtarzu głównym, 3. Obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem w sukience z k. XVIII w. umieszczony na ołtarzu głównym, 4. ambona z k. XVIII w., 5. malowidła figuralne ścian prezbiterium, empory chóru muzycznego i stropu ze scenami: Rozesłania aniołów, komunii Apostołów, Chrystusa z dziećmi, aniołów z pocz. XX w., 6. Polichromia geometryczno - roślinna stropu z pocz. XX w.	L-B-49/1-6/	30.05.2007

3: Wykaz zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków- powiat międzyrzecki

50-17	Pszczew	Pszczew	międzyrzecki	5	12	grodzisko	WŚ (faza B/?)	rej.zab. Nr 23/Ar z dn. 3.03.1966r.; L-46/C z dn. 14.09.2004 r.
50-17	Pszczew	Pszczew	międzyrzecki	1	76	grodzisko/ ślad osadniczy	ŚR/ NOW, ?	rej.zab. KZA-I-21/66 z dn. 3.03.1966r.; L-43/C z dn. 9.07.2004 r.
50-17	Pszczew	Pszczew	międzyrzecki	2	10	grodzisko/ cmentarzysko	WŚ (faza C-E)/ WŚ (faza F)	rej.zab. KZA-I-25/66 z dn. 3.03.1966r.; L-44/C z dn. 9.07.2004 r.
50-17	Pszczew	Pszczew	międzyrzecki	16	20	grodzisko	PR	rej.zab. KOK-I-66/76, dn. 2.11.1976
51-14	Święty Wojciech	Międzyrzecz	międzyrzecki	7	22	obozowisko/osada/śl ad osdn.	EK-Pal.sch., M/ N-KCWK, KPL, wcz.EB-K.Trzciniecka, KŁ, KPom., WS, PS/NOW	rej.zab.L-4/2000 z dn. 24.03.2000
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	1	33	gród/ podgrodzie/ zamek	IX-XVI w./ ok.. VIII-XII w./ XII-XVI w.	rej.zab. nr 256/79 z dn. 4.06.1979 r.
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	20	49	osada	KŁ (Ha C?), KW, WŚ (faza AB - C/D), PŚ	rej.zab. Łęgowskie st.1, nr KOK-I-315 z dn. 8.06.1980
51-15	Międzyrzecz	Międzyrzecz	międzyrzecki	1c	4	miasto lokacyjne	SR-NOW	rej. zab. ukł.urb.
52-17	Borowy Młyn	Pszczew	międzyrzecki	26	11	grodzisko?	WŚ (faza D)	rej.zab. Nr L-82 z dn. 11.01.2008

53-17	Trzciel	Trzciel	międzyrzeczki	1	1	grodzisko	ŚR	rej.zab. Nr KOK-I-313 z dn. 25.03.1982
50-14	Grądzkie	Bledzew	międzyrzeczki	1	6	grodzisko	WS	rej.zab. Nr 43/67, L-38/C z dn. 14.04.2004
48-14	Skwierzyna	Skwierzyna	międzyrzeczki	62	63	miasto	SR, NOW	rej.zab. Układ urb.

UZASADNIENIE

Uchwałę opracowano w związku z realizacją przez Powiat Międzyrzecki zadania publicznego związanego z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami, zgodnie z wymogami art. 4 ust. 1, pkt. 7 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2018 r., poz. 995,1000,1349,1432) Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Międzyrzeckiego został opracowany w celu realizacji zapisów z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2017 r. poz. 2187, z 2018 r. poz. 10,1669), którego idea jest stworzenie spójnego systemu opieki nad zabytkami powiatu, obejmującego ochronę i poprawę stanu zasobów środowiska kulturowego, promocję i turystyczne udostępnienie zabytkowych atrakcji, uwzględnienie otoczenia obiektów zabytkowych, parków kulturowych i krajobrazowych w działaniach samorządów zmierzających do kształtowania i utrzymania ładu przestrzennego, a także edukacji, budowania tożsamości kulturowej i obywatelskiej oraz rozwoju gospodarczego powiatu.

Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Międzyrzeckiego na lata 2018-2021 został pozytywnie zaopiniowany przez Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, pismo – znak: RZD-G.5120.1.2018 z dnia 26.09.2018 r.

Środki na realizację zadań będą zabezpieczone w budżecie powiatu.

W związku z powyższym podjęcie niniejszej uchwały jest uzasadnione.